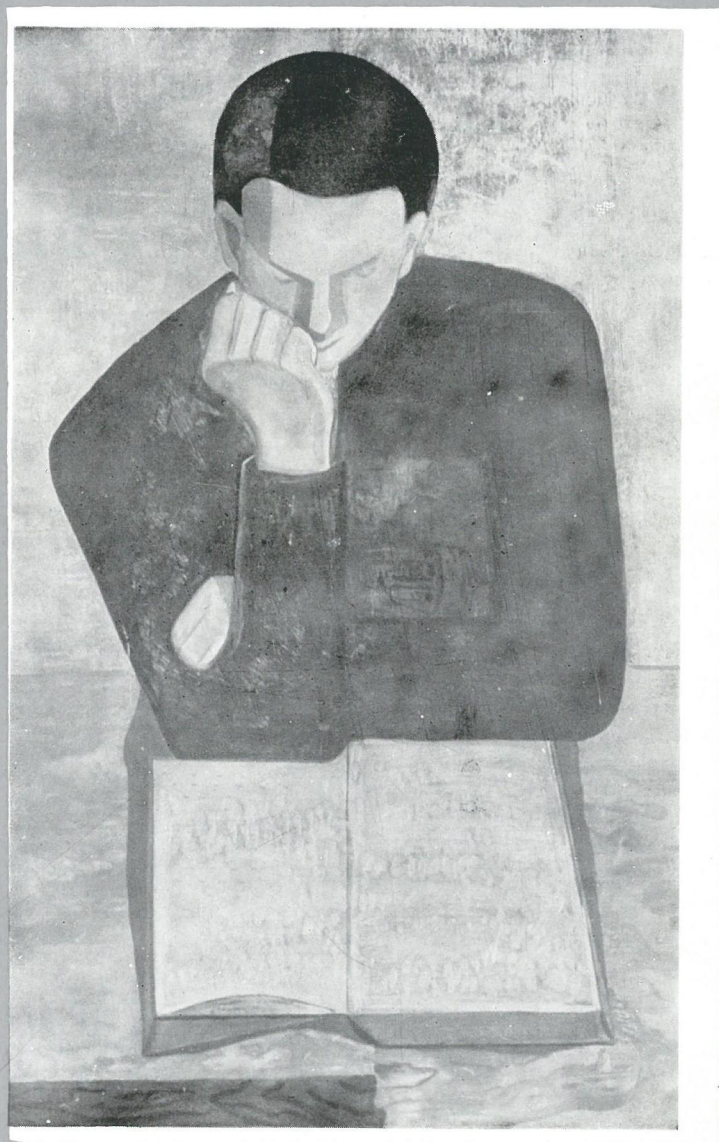

1

fejér megyei
könyvtáros

XIII. ÉVFOLYAM, FEBRUÁR

1973

1

fejér megyei könyvtáros

XIII. évfolyam
1973
február

Fejér megye könyvtárosainak tájékoztatója

tartalom

	Milyen lesz a székesfehérvári megyei könyvtár új épülete?	3
HUBAY LÁSZLÓ	A programtervről – tíz pontban, röviden	10
MEZEI GYÖRGY	Időszerű lenne a programot elvileg is továbbfejleszteni	11
PAPP ISTVÁN	Megfelelőbb helyre a zenei részleget, új téregységeket a szakrészlegekbe, a legfelső szintre az olvasószolgálat súlypontjából nem elsőrendű fontosságú szolgálatokat	12
TAKÁCS MIKLÓS	Dicséretes elvek a programban – vitatható megoldások a koncepciótervben	13
TÓTH GYÖRGY I.	A középső szint alapterületét kellene megnövelni	16
PÁLFALWI MÁRIA	Ki, mit és miért olvas a VIDEOTON Rádió- és Televíziógyár könyvtárában?	18
SUDÁR IVÁNNÉ	Szakmunkás olvasók irodalmi érdeklődése a Dunai Vasműben	22
MURÁNYI LAJOS	Nevelőotthonaink könyvtárainak helyzete és feladatai	25
HÉJJA ILONA	Dúvárkodás gyermekkönyvtári kézikönyvekben	30
	Fejér megye tanácsi és szakszervezeti közművelődési könyvtárainak és könyvkölcsönzőinek 1972. évi adatai	32
	A Mezőgazdasági Könyvhónap 1973. évi rendezvényei Fejér megyében	36
	Könyvtárról könyvtárra A székesfehérvári Velinszky László Városi Könyvtár (nl)	37
	Ezt láttuk Klub és könyvtár Bicskén – öregeknek és fiataloknak (CS. R.)	44
	Könyvespolc 1972. november–1973. január (-ó)	45
	Hírek	47

Fejér megyei
Könyvtáros

Fejér megye
könyvtárosainak
tájékoztatója
(Körlevélként)

SZERKESZTI

a Szerkesztő Bizottság
Tagjai:

Dr. Csongor Endréné
Juhász Jenő
Murányi Lajos
Neményi László
Tóth György István

KIADJA

a Vörösmarty Mihály
Megyei Könyvtár
Székesfehérvár
Bartók Béla tér 1.
Telefon: 12-684
Felelős kiadó:
Dr. Csongor Endréné

KÉSZÜLT

PAPIRIPARI VÁLLALAT
Dunaújvárosi Gyára
Házi nyomdájában
400 pl=ban

E SZÁMUNK MUNKATÁRSAI

CSONGOR RÓZSA író, a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár igazgatója; HÉJJA ILONA, a dunaújvárosi József Attila Városi Könyvtár gyermekkönyvtárosa; HUBAY LÁSZLÓ, a miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár igazgatója; MEZEI GYÖRGY, a győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese; MURÁNYI LAJOS, a Pedagógus Továbbképzési Kabinet munkatársa; NEMÉNYI LÁSZLÓ, a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár munkatársa; PÁLFALVI MÁRIA, a VIDEO-TON szakszervezeti könyvtárának vezetője; PAPP ISTVÁN, a KMK igazgatója; SUDÁR IVÁNNÉ, a Dunai Vasmű Vörösmarty Könyvtárának vezetője; TAKÁCS MIKLÓS, a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár igazgatója; TÓTH GYÖRGY, a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese

MILYEN LESZ A SZÉKESFEHÉRVÁRI MEGYEI KÖNYVTÁR ÚJ ÉPÜLETE?

Előző számunkban már hirt adtunk arról, hogy az 1972. szeptember 14-én, megyeszékhelyünkön megrendezett első Országos Könyvtárépítési Konferencia a magyar könyvtárépítés eddigi útjának és jövőbeni feladatainak áttekintéséhez kapcsolódva tárgyalta meg a székesfehérvári megyei könyvtár új épületének tervezési programját, melyet a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár felkérésére Havassy Pál, Sallai István és dr. Tombor Tibor készített. (A konferenciáról részletes beszámolót közölt a Könyvtáros, 1972. decemberi számában.) Az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központja a tervtanulmányt önállóan megjelentette a konferenciára. /A székesfehérvári megyei könyvtár új épületének tervezési programja. (Összeáll. Havassy Pál, Sallai István, dr. Tombor Tibor.) (Kiad. az) Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp. 1972. 16 l. 4 t. Soksz./.

Az ebben foglaltak, de a további tervezés sorsának jelentősége is megkívánja, hogy megyénk könyvtárosai s mindazok, akikhez lapunk eljut, megismerjék e dokumentum lényegét, kiegészítve néhány felkért könyvtáros szakmai véleményével, észrevételeivel. Az alábbiakban először röviden bemutatjuk a tervezési programot, majd a hozzászólásokat közöljük, általunk megadott címeikkel. Reméljük, sikerül érzékletes képet nyújtanunk arról, hogy milyen lesz – milyennek kell lennie az új könyvtárépületnek.

A SZÉKESFEHÉRVÁRI MEGYEI KÖNYVTÁR ÚJ ÉPÜLETÉNEK TERVEZÉSI PROGRAMJA

Bevezetésként tanulmányuk célját és tartalmát négy pontban foglalják össze a szerzők, érdemes szó szerint idéznünk: "E program: a) meghatározza a könyvtár jellegét és szükséges méreteit (alapterületét, térfogatát), a várható beruházási összegét; b) vázolja működésének alapformáját, funkciórendszerét, a belső tereinek összefüggéseit; c) vázlatos alaprajzi elrendezése támpontul szolgálhat a helykijelölésre; d) összefoglalja a lényeges építészeti elveket a tervezés számára, amelyek a beruházási program elkészítéséhez szükségesek."

Maga a program a létrehozandó könyvtár hatókörének meghatározásával indul. Számbaveszi Székesfehérvár lakosságát, mely a századfordulóra 100 000 főre, és a megye lakosságát, mely a megyeszékhelyével együtt ugyanerre az időre 400 000 főre emelkedik, a távlati tervezés adatai szerint. A megye összlakosságával számol, "mint ahogy Székesfehérvár Dunántúl egyik régióközpontja lesz, ennek következtében a leendő megyei könyvtár szerepe a megyei feladatkörön is túlmegy". Figyelembe véve a megye két városának ipari bázis és fejlett agrárcentrum jellegét, továbbá a Székesfehérváron már most több mint 20 000 tanulót, az egyetemi szintű könyvtár hiányát, "a ki fejlesztendő megyei közkönyvtárnak... mindazokat a könyvtári feladatokat el kell látnia régiója területén, amelyeket az egyetemi könyvtárakkal rendelkező városok egyetemi könyvtárai az egyetemek hallgatóin kívül, területük szakembereinek általános irodalmi ellátása terén végeznek. — ... Eszerint nem a régi értelemben vett közművelődési, hanem olyan általános nyilvános könyvtár létrehozása a feladat, amely általános, tudományos könyvtári (referenz) szintig fejleszti ki gyűjteményét és szolgáltatásait — határozza meg a program a könyvtár jellegét. A könyvtárnak ki kell elégítenie minden jelentkező olvasó igényét, valamint betöltenie a város és vonzáskörének központi könyvtári feladatát. Gyermekek részleggel kell rendelkeznie, helyet adnia az ifjúság különleges igényeinek, a felnőttek körében pedig a kezdő olvasótól a gyakorlati szakemberekig és kutatókig segítséget adnia a közvetlen szakkönyvtári ellátáson túlmenően minden területen. A magyar nyelvű irodalom tartalmi teljessége mellett gyűjtenie kell a legfontosabb világnyelvek (orosz, angol, német) legjelentősebb összefoglaló kézikönyveit és merítenie ilyen gondos válogatással egyes szakterületek monografikus irodalmából. (Kb 500-600 cím magyar és 150-200 cím külföldi szakfolyóiratot is kell gyűjtenie) A gyűjteménynek az egész város és vonzáskörének magasabb fokú igényeit, közvetlen el látó területén viszont (előzetes számítások szerint kb 60-70 000 lakos) minden igényt ki kell elégítenie, melyet városi fiókkönyvtárak szolgáltatásai egészítenek ki. A kurrens irodalommal való ellátás fő feladata mellett helyismereti, helytörténeti megőrző feladatot kell vállalnia, általános és szaktájékoztató részlegeket kifejleszteni, (telexet üzemeltetnie), valamennyi, a megye területén lévő közművelődési könyvtár hálózati és módszertani központjaként a vonzáskörébe eső és egyéb könyvtárak — elsősorban az iskolai könyvtárak — tekintetében szerepet vállalnia tevékenységük összehangolásában; továbbá az egyedi szolgáltatásokon túl csoportos foglalkozásokra, rendezvényekre, vitákra, kiállításokra, idegen nyelvek egyedi és csoportos tanulására is lehetőséget kell biztosítani, gyűjteményével összefüggésben.

A várható olvasólétszámot a program kiindulásként — az elkövetkező negyven évi fejlődéssel a lakosság 25-30 % át véve alapul — 100 000 lakosra 25-30 000-ban állapítja meg. A közvetlen ellátási terület 50 000 lakosára 12 500 olvasó (25 %) jut, kiegészítve a külső vonzáskör 2-3000 felnőtt olvasójával; így végül 12-13 000 felnőtt és 2500 gyermekolvasóval számol. A városban még fennmaradó 7500 gyermek és ugyanannyi felnőtt olvasó ellátására 3, gyermekrészleg

MILYEN LESZ A SZÉKESFEHÉRVÁRI MEGYEI KÖNYVTÁR...

gel is rendelkező kerületi könyvtár és további 2 gyermekkönyvtári fiók létesítését tartja szükségesnek.

A könyvtár térrendszerét – a szombathelyi és miskolci megyei könyvtárban már bevezetett szakrészleges rendszer továbbfejlesztett változatának megfelelően – a program a következőképpen tagolja:

"1. KÖZÖSSÉGI, RENDEZVÉNYI TEREK: a) előtér és kiállítási tér a ruhatárral; b) büfé (álló és ülőfogyasztás helye); c) klubrész (újságok, képeslapok olvasóhelye); d) előadó helyiségek. A "b" és "c" rész összefüggő teret alkot.

2. OLVASÓSZOLGÁLATI TEREK (összefüggő, egységes, flexibilis térrendszer.) Övezetei: a) nyilvántartási övezet, ellenőrzési pont; b) általános tájékoztatás (referenz); c) általános olvasói tér, ifjúsági gyűjtemény tere; d) szakosított olvasói terek (és külön gyűjtemények) e) gyermekkönyvtár.

3. KÖZPONTI RAKTÁR

4. KÖNYVTÁROSI MUNKAHELYEK, SZOCIÁLIS HELYISÉGEK ÉS ÜZEMEK"

Ezután ismerteti a program a MŰVELŐDÉSI RENDSZERT ÉS A FUNKCIONÁLIS ÖSSZEFÜGGÉSEKET, melyek lényege a következő. A főbejáraton belépő a reprezentatív kiállításokra is alkalmas előtérbe érkezik. A büfé előtti teret ülőfogyasztásra is alkalmassá kell tenni. Az előtérből újságok és képeslapok olvasására átjárással nem zavart klubrészt kell kiképezni. Az előtérrendszerből ennek ruhatárára támaszkodva nyiljanak a rendezvényi helyiségek (nagy előadó, kis előadó, klubszoba), melyek a könyvtár dolgozóinak tanácskozó helyiségei is. "Az olvasók nagy tömege által használt terek lehetőleg a földszinten legyenek. (Amennyiben a földszint az alagsor miatt némileg megemelt, célszerű lépcső nélküli feljárás biztosítása. Ha a telekadottságok nagy vízszintes kiterjedést tesznek lehetővé – minden olvasószolgálati tér földszinten legyen, ha kicsi az alapterület, amire a könyvtár épül, legalább a klubrészek és az olvasószolgálat általános térrészei kerüljenek ide. Több olvasószolgálati szint esetén személyfelvonó feltétlen beállítandó.) – A közösségi és az olvasószolgálati terek határán legyen a könyvtár egy ellenőrzési pontja (nyilvántartási övezet), forgalomterelő és ellenőrzési funkcióval, itt ágazzanak el mindenekelőtt a felnőtt és gyermekolvasók útjai. Ehhez közel eső részen legyen az általános tájékoztatás tere. A térrendszer további részei ne az állomány neme, hanem az olvasók érdeklődési köre szerint tagolódjanak általános részlegre és szakolvasói terekre. A felnőttek általános részlegében legyen ifjúság részére kiemelt állomány, de az ifjúság használhassa az általános részleg teljes anyagát és a szakrészlegeket is. Külön térrészbe települjön a gyermekrészleg; ennek, mint az általános részlegnek is, a földszintre kell kerülnie. A szakrészlegek és különgyűjtemények: a) társadalomtudomány; b) történelem, földrajz; c) természettudomány, technika; d) irodalom, művészet; e) helyismereti részleg; f) zenei részleg (nyelvi stúdióval). Az általános és szakrészlegek a) prézens könyvállományt, b)

folyóiratállományt, c) kölcsönzési állományt egyaránt tartalmazzanak, és mindegyiküknek legyen szaktájékoztatója és 2 munkahelye. — A raktár az alagsorban vagy az alsó szinten legyen; a személyi és könyvlift-összeköttetés a kölcsönzési pulthoz feltétlenül, a szakrészlegek tájékoztatási pontjaihoz lehetőség szerint megoldandó. — A szolgálati helyiségek és üzemek az alsó és felső szint között megosztva helyezhetők el. A könyvek érkeztetése: az alsó vagy földszinten az átvétel helyén kis raktárhelyiség kell, göngyölegkamrával. Előbbiben, vagy emellett helyiségben legyen az állománybavétel, ehhez csatlakozzék minden feldolgozó munka helye, melyhez a köteteknek kell (esetleg csak lifttel) kapcsolódnia. A feldolgozás közvetlen (vagy lifttel való) csatlakozása a raktárhoz ugyancsak megoldandó. Az igazgatóság munkahelyei az előtérből legyenek megközelíthetők.

"A tervezési program ... több évtizedre megoldja a könyvtár igényét. ... Biztosítani kell azonban az olvasói terek és a raktárak későbbi bővítésének lehetőségét" — olvassuk a tanulmányban.

A program ezután a könyvtár várható állományának nagyságát határozza meg. A jelenlegi 112 000 kötetes állományt veszi alapul, amely 40 év alatt — évenkénti 5500 kötet tiszta gyarapodással számolva — 220 000 kötettel növekszik, tehát az előtervezési időszak végén 332 000 kötet lesz. A megyei könyvtár szükséges tárolóterülete így 350 000 kötet, mely a hálózati központi tárolóraktár 50 000 kötetével összesen 400 000 kötetet ad. Az állomány részlegek közötti megoszlása: a) általános részleg 35 000; b) szakrészlegek 89 000 kötet; c) különgyűjtemények 86 000 könyvtári egység (ebből a zenei gyűjtemény 60 000, a helyismereti 100 000 egység); c) gyermekrészleg 26 000 kötet.

A jövőben a személyi létszámszükségletet a funkciók rendjében, összesen 79 főben állapítja meg a program (a jelenlegi létszám 40). Tervezett szükséglet: olvasószolgálati vezető 1, tájékoztatás — bibliográfia 23, állományhasználat 16, gyermekkönyvtár 4, gyarapítás-feldolgozás 7, vezetés 38 fő.

A területi igények összesítésben: 1) közösségi terek 660 négyzetméter; 2) kölcsönzés, tájékoztatás, általános részleg, szakrészlegek 2480 négyzetméter; 3) raktár 550 négyzetméter; 4) szolgálati helyiségek 792 négyzetméter; 5) szociális, egészségügyi helyiségek 115 négyzetméter; 6) épületgépészet 330 négyzetméter. Hasznos alapterület összesen 4927 négyzetméter. Beépítési alapterület legalacsonyabb értéke kb. 1600 négyzetméter. Összes alapterület kb 5400 négyzetméter. A könyvtáráépület becsült kubatúrája 19 500 köbméter. A beépítés kb 50x50 méteres területen megoldható, minimális védősávval 100x100 méteres a területi igény.

Építési költségirányzat 46,4 millió forint, 2200 Ft/köbméter előirányzattal számolva. A berendezések előirányzata 3,5 millió forint.

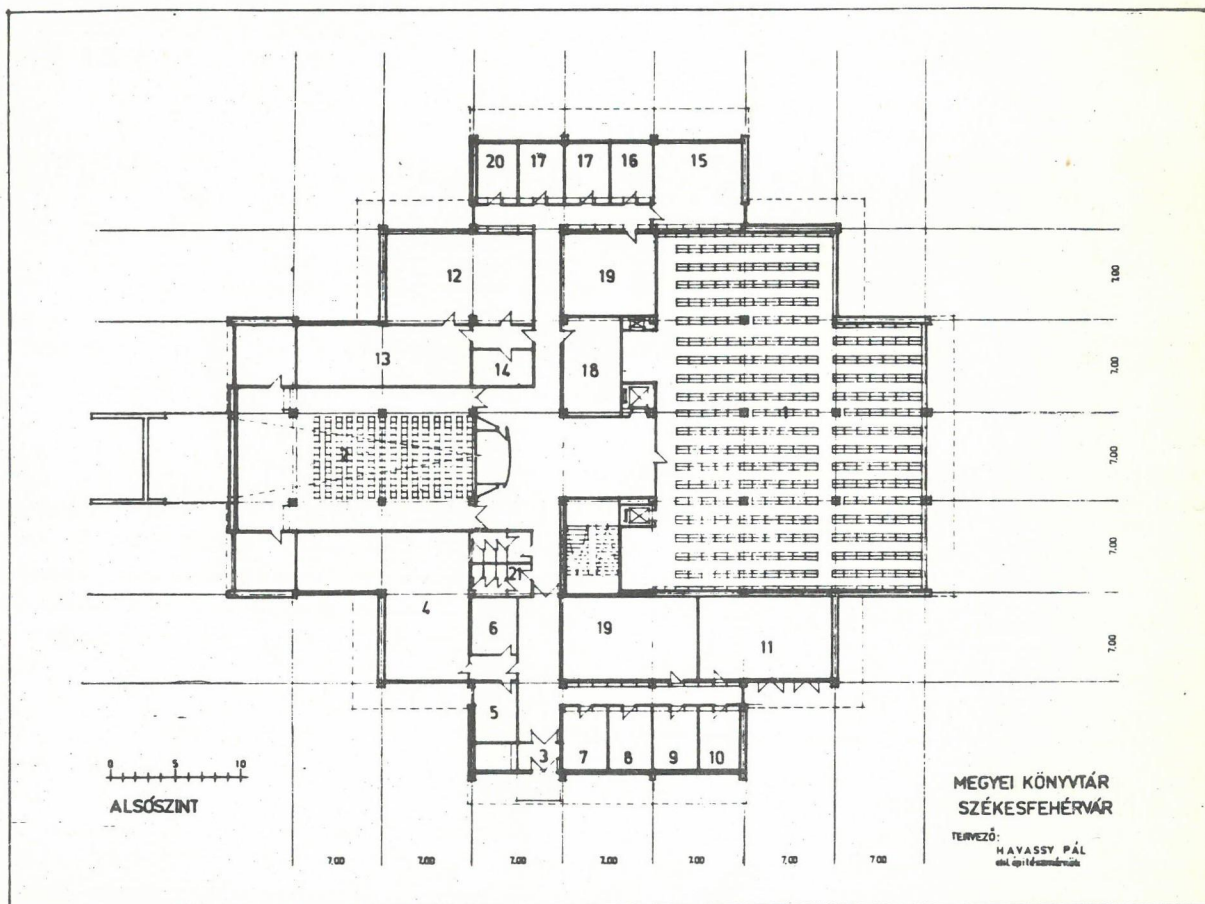
A programhoz mellékelt tervfeladati szinten kidolgozott tervek (1. alsószint, 2. földszint alaprajz, 3. alsószint alaprajz, 4. tömegvázlat) "a programban előírt belső funkciórendszer jobb megértéséhez adnak

MILYEN LESZ A SZÉKESFEHÉRVÁRI MEGYEI KÖNYVTÁR...

támpontot a tervező számára és egyben a beruházás gazdaságos megvalósításához és bonyolításához szolgáltatnak megfelelő adatokat" – hangsúlyozzák az összeállítók, munkájuk végén. S befejezésül: ezek a "... tervek Havassy Pál építésmérnök szellemi tulajdonai".

ALSÓSZINT

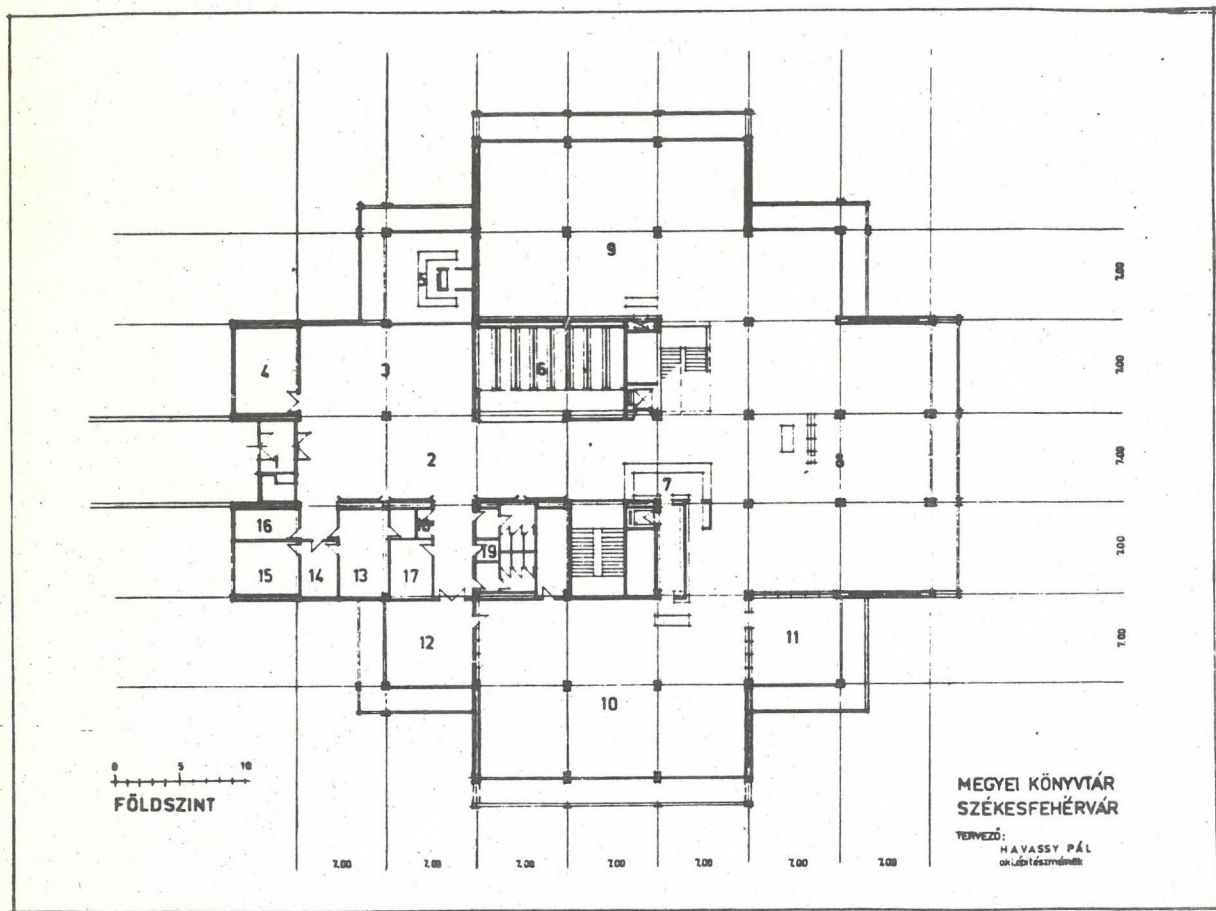
1. Raktár	12. Kötészet
2. Előadóterem	13. Sokszorosító
3. Gazdasági bejárat	14. Kéziraktár
4. Gyarapítás, feldolgozás	15. Fotolabor
5. Vezető	16. Módszertan vezető
6. Kéziratraktár	17. Könyvtáros
7. Gazdasági igazgató	18. Szociális helyiség
8. Előadó	19. Gépészet, sze,lőzés
9. Gondnokság	20. Teakonyha
10. Gépkocsivezetők	21. WC
11. Garázs	

MILYEN LESZ A SZÉKESFEHÉRVÁRI MEGYEI KÖNYVTÁR...

FÖLDSZINT

1. Szélfogó	11. Meseszoba
2. Előtér, kiállítás	12. Kiselőadó
3. Napilapolvásó-klub	13. Igazgató
4. Tanácskozó, klubszoba	14. Titkárság
5. Büfé, dohányzó	15. Igazgatóhelyettes
6. Ruhatár	16. Rendezvényi előadó
7. Nyilvántartás, kölcsönzés	17. Irattár
8. Általános tájékoztatás	18. Telefon
9. Általános részleg, olvasó	19. WC
10. Gyermekrészleg	

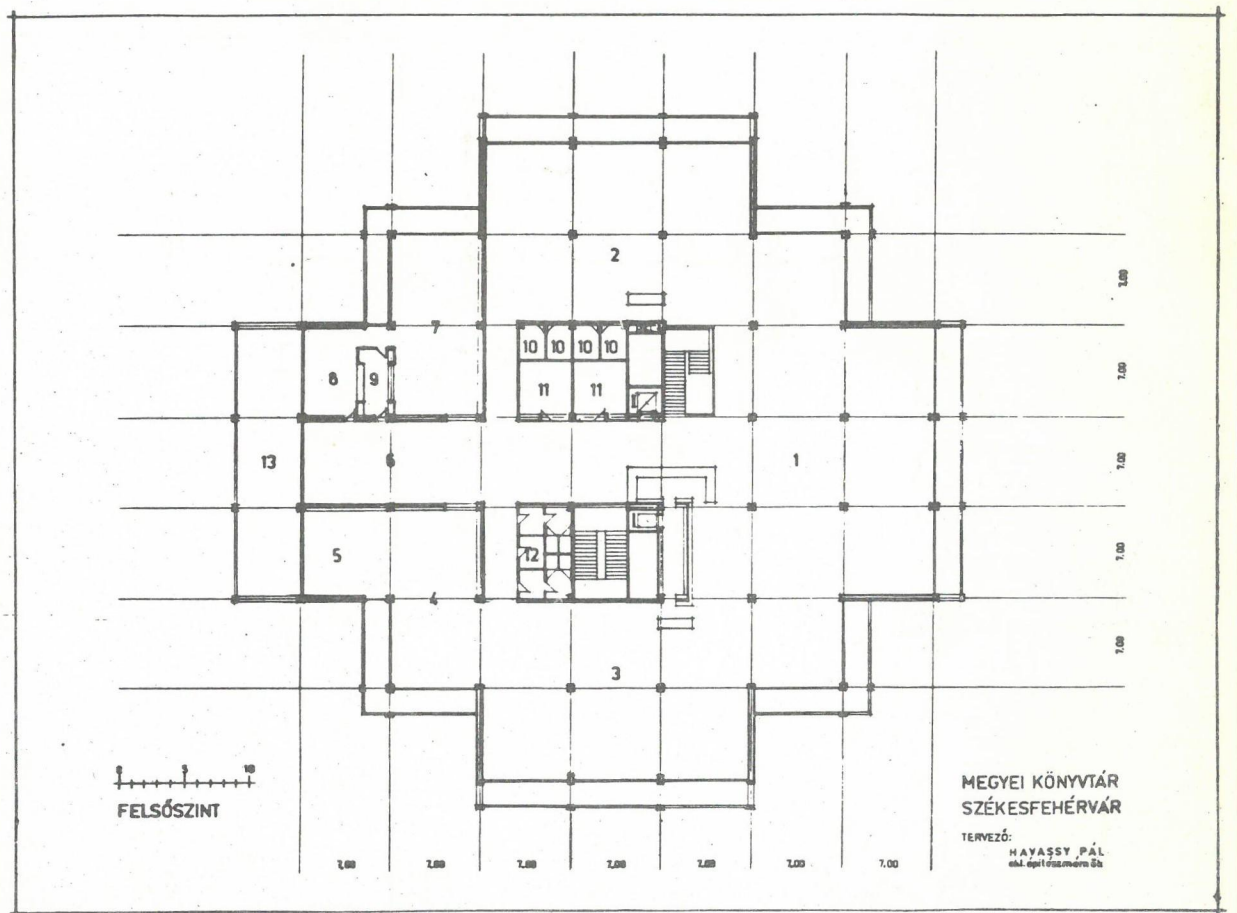

MILYEN LESZ A SZÉKESFEHÉRVÁRI MEGYEI KÖNYVTÁR...

FELSŐSZINT

Szakrészlegek

1. Irodalom – nyelvészet, művészet	8. Hangos tér
2. Természettudomány – technika	9. Vezérlő fülke (stúdió)
3. Társadalomtudományok	10. Kutató
4. Történelem – földrajz	11. Kutató, konzultáció
5. Helytörténeti gyűjtemény	12. WC
6. Zenei gyűjtemény	13. Terasz
7. Nyelvi laboratórium	

Mielőtt a hozzászólásokat közölnénk, e helyen mondunk köszönetet mindazoknak, akik szívügyüknek tekintették a székesfehérvári megyei könyvtár új épületének további sorsát, akik szakvéleményük kifejtésével kiadványunk hasábjain vállalták a programmal és koncepciótervvel kapcsolatosan felmerülő néhány kérdés tisztázását.

A PROGRAMTERVRŐL – TIZ PONTBAN, RÖVIDEN

1) A földszint funkcionális elrendezése nagyon jó. A legszorosabb összefüggés van a ruhatár, a nyilvántartás és az általános tájékoztatás között. E tér egybefüggő és belátható.

2) Ha többszintes az épület, szükséges a személyfelvonó az olvasók számára, de lehetőleg kívülről hívható legyen!

3) Ha már mindenáron létrehozzák az általános részleget, mi szükség van arra, hogy e térben az ifjúság számára külön kiemeljék az állományt?

4) Nem tudom, hogy hol lesz az állományhasználattal összefüggésben többször emlegetett 2 fő "eligazítás" munkaterülete. Ha nem az általános részlegben, akkor véleményem szerint az általános részlegbe is szükséges egy fő tanácsadó vagy tájékoztató könyvtáros, az általános tájékoztató mellett.

5) Túlságosan kevésnek tartom a helyismereti gyűjtemény számára az 50 négyzetméteres alapterületet és a 6 ülőhelyet.

6) Nagyon helyeselhető, hogy a kutatószobák közvetlenül a megfelelő szakrészlegekhez kapcsolódnak, továbbá, hogy a szaktájékoztatók, illetve az általános tájékoztatók külön munkahelyet kapnak.

7) Nem tudom, szükséges-e a szaktájékoztatók számára – az egyébként közelükben elhelyezett prézens anyag mellett – még külön kézikönyvtárat létrehozni.

8) A tervezés során ügyeljenek arra, hogy a könyvlift valóban a raktárból induljon.

9) Az olvasószolgálati 30 fős létszáma valóban szükséges, s e mellett az önálló rendezvényi előadó beállítása – üdvözlendő!

10) Nagyon kis alapterületűnek tűnik az igazgatói és igazgatóhelyettesi iroda.

Hubay László

IDŐSZERŰ LENNE A PROGRAMOT
ELVILEG IS TOVÁBB FEJLESZTENI

Azt hiszem, hogy a megyei könyvtárakat az építés szempontjából két csoportba lehet besorolni: az egyik kategória, ahol már építkeztek, a másik, ahol az építkezést még csak tervezik. Nos, az utóbbi kategóriába tartozók (köztük saját magunk) vizsgálatára is azt szoktam mondani, hogy nekünk sokkal jobb, mint azoknak, akik már építkeztek. Ugyanis az ő hibáikból mi csak tanulhatunk, és az eddigieknél csak jobbat építhetünk.

Valahogy ezt igazolja a székesfehérvári megyei könyvtár új épületének tervezési programja is. Ez ugyanis az első olyan program, amelynél már a tervezéskor érvényre juttatták a legmodernebb könyvtárépítési alapelveket, és az intézményt már az első lépcsőben szakrészlegekre bontottan tervezték meg. Köztudomású ezzel kapcsolatban ugyanis az, hogy mind Szombathelyen, mind Miskolcon ez a bontás csak a tervezés későbbi lépcsőiben történt meg, s ezért több alkalommal csak kompromisszumos megoldások voltak lehetségesek.

A fehérvári program méretei imponálóak, a terveket látva megdöbben minden könyvtáros szíve; itt már tényleg olyan szintre jutottunk el, hogy még a könyvtárügy szempontjából legfejlettebb európai országok tervezői sem emelhetnének kifogást; az épület, ha megépül, minden országnak becsületére válnék. Legfeljebb azt említeném meg, amit már a könyvtárépítési konferencián is röviden elmondtam: ilyen méretezés mellett ugyancsak időszerű lenne a programot elvileg is tovább fejleszteni. Az elvi továbbfejlesztésen most azt értem, hogy ebben a könyvtárban már meg kellene teremteni a lehetőségeket az óvodáskorú gyermekek számára is, hiszen a könyvvel való megismerkedést nem lehet csak az iskoláskorra bízni. Ha azt akarjuk, hogy a könyv az ember valóságos élettársa legyen, akkor már a legkisebbeknél el kell kezdeni az ismerkedést, családi, de ezen túlmenően, könyvtári kereteken belül. Azt is gondolom, hogy a gyermekgondozási segínyt igénybe vevő kismamák is hálásak lennének a tervezőnek azért, ha megoldanák azt, hogy ők is eljöhessenek a könyvtárba, és a válogatás ideje alatt gyermekeiket szakértő felügyelet mellett hagyhatnák, például a könyvtár óvodás részlegében. Egészen biztos, hogy egy ilyen, óvodások számára készült játszómedence (valami Alvar Aalto-féle megoldást képezek el) csak gazdagítaná a könyvtár jól sikerült tervezési programját.

Hazai viszonylatban egészen újszerű az épület alaprajzi elrendezése is, melynél a tervezőt szemmel láthatólag az vezette, hogy az átcsoportosítások lehetőségeit messzemenően biztosítani tudja. Jól érvényesült az a törekvés is, hogy a nagyforgalmú közösségi terek lehetőleg a földszinten nyerjenek elhelyezést, és fokozatosan feljebb haladva, mindinkább a csendesebb és nagyobb elmélyedési lehetőséget nyújtó, kevésbé forgalmas zónák következzenek. Öröndetes, hogy ez az elrendezés nem ment azonban a nyilvánosság rovására, amely a

közművelődési könyvtár egyik legfőbb építészeti jellemzője kell legyen, és ezt a nyilvánosságot minden szinten nyújtja is a könyvtár tervezési programja.

Meg kell említenem azt, hogy a terven a skandináv könyvtárépítészeti hatása érezhető: a megoldás főbb vonalaiban a Jan Wallinder—Johan Hedborg-féle jönköping-i tartományi könyvtár alaprajzi megoldására és elrendezésére emlékeztem. Ezek a reminiszcenciák azonban semmiképpen nem csökkentik a fehérvári terv értékét: a jót megtanulni és helyesen alkalmazni mindenkor dicséretes. A lényeges most már csak az, hogy a tervek mielőbb megvalósuljanak.

Mezei György

MEGFELELŐBB HELYRE A ZENEI RÉSZLEGET,
ÚJ TÉREGYSÉGEKET A SZAKRÉSZLEGEKBE,
A LEGFELSŐ SZINTRE
AZ OLVASÓSZOLGÁLAT SÜLYPONTJÁBÓL NEM ELSŐRENDŰ
FONTOSSÁGU SZOLGÁLATOKAT

A székesfehérvári megyei könyvtár új épületének tervezési programjához négy megjegyzést szeretnék fűzni.

Követendő módszernek tartom, hogy a tervezési program nem egy adott alapterületet osztott fel a különféle funkciók között, hanem a könyvtárral szemben támasztott társadalmi követelményekből kiindulva, az egyes feladatokhoz, tevékenységi formákhoz határozza meg az optimálisnak (az optimális nem a maximális szinonimája) tartott alapterületeket, s kísérelte meg a terek közötti kapcsolatrendszer kialakítását. Különösen alkalmazandónak látszott e módszer Székesfehérvár esetében, ahol több főiskolai és jelentős szakkönyvtár működik: ezek ugyanis meghatározó szerepet játszanak a megyei könyvtár funkciórendszerének alakulásában. Csak egy példát erre: a megyei könyvtárban létesítendő szakrészlegeket lehetetlen anélkül megállapítani, hogy ne vennénk tekintetbe az említett szakkönyvtárak esetleges nyilvános szolgáltatásait.

A másik megjegyzésem a szakrészlegekkel kapcsolatos. Magyarországon még nincs elég tapasztalatunk az ilyen szervezeti formában működő könyvtárakkal kapcsolatban. (A szombathelyi és a miskolci megyei könyvtár még csak az első lépéseket tette meg ebbe az irányba.) Mégis, annyit már megállapíthatunk, hogy a szakterületek szerint szervezett könyvtár, s az ennek megfelelően felállított szabadpolcos könyvállomány, illetve megszervezett olvasószolgálat három követelményt támaszt a szakrészlegek térrendszerével szemben. Az első az, hogy minden szakrészleg mellett biztosítani kell megfelelő munkahelyeket is, mégpedig közvetlenül az olvasói térhez kapcsolódva, és attól kellően szigetelve. A második követelmény arra vonatkozik, hogy a szakrészlegekhez legyen — lehetőleg közvetlenül — raktári te-

rület hozzárendelve, ahol az olvasó térbe ki nem helyezett anyagok tárolhatók. A harmadik, s igen fontos kívánalom az, hogy a szakrészlegek rendelkezzenek olyan téregységekkel is, amelyek alkalmasak kisebb csoportok közös munkájára. Tehát nem elegendő az ellenőrzési pont előtt fekvő nagyterem vagy szemináriumi szoba, hanem szűkség van magához a könyvállományhoz közvetlenül csatlakozó, hangszigetelt, 10-15 fő csoportos foglalkoztatására szánt térrészekre is. Véleményem szerint a tervezési programhoz csatolt vázlat e követelményeket még nem mindenben elégíti ki, de igen könnyen továbbfejleszhető.

A zenei részleg helyét kérdésesnek tartom, ugyanis a gyerekek számára szinte lehetetlenné válik a használata. Nem elegendő, ha a gyermekrészlegben a csoportos zenehallgatást biztosítjuk; meg kell teremteni az egyéni hallgatás feltételeit is. Erre a legkedvezőbb megoldásnak az látszik, ha a zenei részleget valahol a felnőttek és a gyerekek olvasószolgálati terének határán helyezzük el.

Végül — dicsérve azt a szellemes megoldást, amely gyakorlatilag két földszintet eredményezett a telek kimélyítésével — felvetném a következőket. Eddigi és új könyvtárépületeink többségében a legértékesebb szintet, a földszintet zömében nem olvasószolgálati célokra használtuk, s ide helyeztük el a ritkábban használt nagy előadótermet is. Nem lehetne-e a székesfehérvári tervben megkísérelni mindkét földszint olvasószolgálati hasznosítását — már amennyire a lehetőségek megengedik (az olvasói szint magjában feltételezhetően a raktárnak kell helyet kapnia stb.), — s a legfelső szintre vinni a munkahelyeket, előadótermet, a büfét, s egyéb, az olvasószolgálat súlypontjából nem elsőrendű fontosságú szolgálatokat?

Papp István

DÍCSÉRETES ELVEK A PROGRAMBAN — VITATHATÓ MEGOLDÁSOK A KONCEPCIÓTERVBEN

A programtervet korszerűnek és igen színvonalasnak tartom. Legnagyobb előnye, hogy az utóbbi években felépült, hasonló nagyságrendű magyarországi könyvtárak tervezési, építési és működési tapasztalatait kritikusan és körültekintően összegezve, a könyvtár funkcióiból kiindulva, részletesen és szinte hiánytalanul felsorol és megnevez minden olyan "programot", amelynek az új épületben helyet kell kapnia. A program teljességének fontosságát azért hangsúlyozom, mert — megítélésem szerint — a jó kiviteli tervek készítettésének elsősorban az a feltétele, hogy a tervezési program a funkciókat, feladatokat és ezekből következően az egyes terek, helyiségek négyzetméter szűkségletét hiánytalanul számbavegye.

Igen jó az egyes térrendszerek tervezett tagolódása és ennek indokolása. Logikus és példás az egész működési rendszer és a ki-

vánatos funkcionális összefüggések leírása. – Általában a tervezési program elvi része a dicséretes, és a további néhány megjegyzésem nemcsak azért foglalkozik a program praktikus vonatkozásaival, mert levelükben arra kértek fel, hogy a tervezés előírásait és elgondolásait a szombathelyi könyvtár immár 2 éves gyakorlati tapasztalataival vessem össze, hanem ezért is, mert a programban megfogalmazott elvekkel egyetérttek, azokkal nincs vitatkozni valóm.

Azzal a számítással viszont vitatkozom, amely szerint az évi tiszta gyarapodás az új könyvtáráépületben 5500 kötet lesz. Tessék ennek utána számolni! – A várható olvasólétszám – ugyancsak a program számítása szerint – összesen 14-15 000 beiratkozott olvasó. Tegyük fel, hogy ennek az olvasótábornak a fele (!) ún. egykönyves olvasó, tehát a beiratkozás évében csak egyszer keresi fel a könyvtárat, mert valamely adatra, esetleg egy-két máshol nehezebben megszereshető könyvre van szüksége, de folyamatosan és rendszeresen vagy nem olvas, vagy ha olvas, olvasnivalóját megvásárolja, vagy más könyvtárból kölcsönzi ki. De, e nyilván túlzó számítás szerint is, még legalább további 7-8 000 olvasó megmarad, aki igenis rendszeresen és gyakran jár a könyvtárba, és minél szebb lesz az új könyvtár – meg a berendezése –, annál türelmetlenebbül és jogosabban keresi majd a friss információt, az új könyveket, a jó olvasnivalót, amelyet – ekkora tömegben – csak akkor kap meg, ha a példányszámot nem az év eleji könyvbeszerzési keret alapján, hanem a reális szükségletek szerint állapítják meg. Az "Alapelvek és követelmények..." az "A" típusú könyvtárak részére hozzávetőlegesen 4500 cím évi megvásárlását írják elő. Ha ennek a mennyiségnek csupán egynegyedét (!) minősítjük olyan könyvnek, amelyből átlag, legalább 10-15 példányt kell megvásárolni, könnyen beláthatjuk, hogy a beáramló kötetek számát tizezres nagyságrendben kell számolnunk. Természetesen a nagyobb forgalom a könyvek kényszerű kivonásának mértékét is megnöveli. A szakirodalom tartalmi elavulásának gyakorisága sem lesz kevesebb a jövőben. Ennek ellenére az évi tiszta gyarapodás tervezett kötetszámát a programban megadott 5500 kötet helyett ennek kétszeresével vagy közel háromszorosával is nyugodtan számolhatjuk.

Ez lényeges különbség, amelynek egyrészt a gyarapítás és feldolgozás létszámszükségletének megállapításában, másrészt – és főleg – a raktári alapterület meghatározásában vannak jelentős következményei. Nemcsak a fenti számolgatás, de egyéb, saját tapasztalatainkból leszűrt következtetés alapján is az a véleményem, hogy ekkora nagyságrendű könyvtárnak nem szabad 550 négyzetméter alapterületű raktárat ma tervezni, mert mire felépül (4 év?, - 8 év?, - 10 év?), kicsi lesz.

A szakrészleges elhelyezésre, a részlegenként telepített prézens állománytestekre, a szaktájékoztatók munkahelyére vonatkozó elképzelésekkel egyetérttek, de igen nyomatékosan hangsúlyoznám az ún. általános részleggel egyszinten történő megvalósítása, a horizontális elrendezés fontosságát, annál is inkább, mert a tervezési program szövege is emellett tör pálcát, de már a terv-feladati szinten megadott alaprajzok kétszintes elrendezésben hozzák a felnőtt olvasószolgálat

két – gyakorlatilag nagyon szervesen összetartozó – területét: az általános és a szakolvasói tereket.

Ezzel a megoldással szemben jogos aggályok merültek és merülnek fel, Elismérlésükre és indokolásukra itt most nincs lehetőségem és helyem, de alapos megvizsgálásukat igen ajánlatosnak tartom. Csak egyetlen megjegyzést: a szakrészlegenkénti és a kérdéses szakra vonatkozó külön tárgyi katalógusok felállításának gondolata pl. igen tetszetős, de mihelyt ezeket a katalógus- "töredékeket" két szinten, közel 3000 négyzetméteres térben kell keresniük és használniuk az olvasóknak, a gondolat bukfcencet vet. Igaz, lehet két szakkatalógusa is a könyvtárnak – esetleg az egyik tárgyszó szerint, a másik ETO szerint stb. –; egyik az olvasószolgálat valamely központi helyén, a másik pedig szakrészlegenként, külön-külön. De gazdaságos ez? És mit szólnak a több százezer katalóguslap duplázásához a székesfehérvári feldolgozók?

Igen vitathatónak tartom a zenei gyűjtemény és nyelvi laboratórium elhelyezését is. Bizonyos vagyok abban, hogy az itt megszervezendő szolgáltatásokat nemcsak a felnőtteknek szánják, hanem a gyermekeknek is. A leglényegesebb kifogásom éppen az, hogy a program alaprajza szerinti elrendezés nem biztosítja ezeknek a gyermekeknek a rövid és a zavartalan megközelítés lehetőségét. Tessék csak megnézni a rajzokon, mekkora utat kell bejárnia annak a gyermeknek, – keresztül vágva a felnőttek övezetein –, aki a könyvkölcsönzés után még néhány meselemezt kíván meghallgatni a zenei részlegben!

Kisebb jelentőségű kérdés, de megemlítem, hogy az olvasószolgálatban dolgozó munkatársaknak a programtervben található helynél nagyobb területre van szükségük ahhoz, hogy az olvasóktól független, különböző munkáikat zavartalanul végezhessék. Vagy: időben kell gondolni arra, hogy ekkora nagyságrendű terek takarítása csak ipari porszívóval lehetséges és gazdaságos. Ezeket a gépeket a takarító személyzet minden nap használja. Tárolásukra – mivel súlyosak és nagyméretűek – azon a szinten kell helyet biztosítani, ahol használják őket.

Ezekkel az "apróságokkal" kapcsolatos az utolsó megjegyzésem is. Sok hibát és bosszúságot lehet megelőzni ugyanis, ha az építész és a könyvtáros a kiviteli tervek készítése során tartalmaz együtműködést, szinte közös munkát tud megvalósítani. Minden könyvtári építkezés során sok ember és sok szempont jut szóhoz. (Lásd ezt a hozzászólást is!) Mégis többnyire az építész az a szakember, akinek a szava a legsúlyosabban esik latba és akinek a véleményét a legtanácsosabb elfogadni. De azt mindenáron, foggal és körömmel biztosítani kell, hogy a tervezés minden fázisában, mielőtt az építész dönt vagy állást foglal, kérje és meghallgassa a leendő üzemeltető, a könyvtáros véleményét. Ennek az együtműködésnek és véleménycserének a tervezés során nagyon korán kell kialakulnia, akkor, amikor a terv még csak a legvázlatosabb állapotban van.

(A többi már csak türelem és idegállapot dolga!)

Takács Miklós

A KÖZÉPSŐ SZINT ALAPTERÜLETÉT KELLENE MEGNÖVELNI

Csak elfogódottan és elfogultan tudom szemlélni A székesfehérvári megyei könyvtár új épületének tervezési programját. Nem csak a könyvtár jelenlegi, már-már tarthatatlan helyzetéből szemlélve a tervet válok elfogulttá, hanem a korábbi években épült könyvtárépületek ismeretében is. Ez a program és koncepcióterv olyan, hogy róla csak felsőfokú jelzők kíséretében lehet beszélni. Ha bizakodó örömmel, s az építészeti kérdésekben laikusként mégis néhány problémát vetek fel vagy mások felvetését ismétlem, teszem ezt azért, mert tudom, hogy ma már nem mondható el Cutter 1888-ban tett megállapítása: "Az építész a könyvtáros természetes ellensége".

A konferencián elhangzottakból, csak összegezve, mert teljes szövege megjelenik, egy ismétlődő megállapítást kell kiemelnünk: a könyvtárakkal szemben újabb és újabb követelmények lépnek fel, a szolgáltatások várhatóan tovább differenciálódnak; a könyvtárak funkciórendszerre várhatóan bővül; mindez kihat területi igényére is. A kiváló tervvel kapcsolatban több dicsérő szó hangzott el, de a felszólalók a problémákra is rámutattak. A leghangsúlyosabban az alábbiakat emelték ki: 1. Nem elegendő a raktár alapterülete. 2. Nem megfelelő a zenei részleg tervezett elhelyezése. 3. Nem elegendő a szakrészlegen belül az olvasók és a dolgozók számára rendelkezésre álló zárt tér, illetve munkahely.

A koncepcióterv a könyvtárat háromszintes épületben, kb. 1813 m²-es szintenkénti, összesen kb. 5400 m²-es alapterületen helyezi el, 7x7 méteres raszter rendszerrel.

AZ IDEÁLIS AZ LENNE, HA AZ ÉPÜLET VÉGLEGES TERVE ÉS MAJD AZ ÉPÜLET IS OLYAN FORMÁBAN KÉSZÜLNE EL, MELYBEN A KÖZÉPSŐ (EGYETLEN) SZINTEN HELYEZŐDNÉNEK EL A KÖZÖSSÉGI TEREK (A RENDEZVÉNYI TEREK NÉLKÜL) ÉS AZ OLVASÓSZOLGÁLAT TEREI. EHHEZ A TERVNEK OLY FORMÁBAN VALÓ MEGVÁLTOZTATÁSA SZÜKSÉGES MELYBEN A KÖZÉPSŐ SZINT ALAPTERÜLETE – MEGFELELŐ MÉRTÉKBEN – NAGYOBB AZ ALSÓ ÉS FELSŐ SZINT ALAPTERÜLETÉNÉL.

A közösségi terek, kölcsönzés, tájékoztatás, általános részleg és a szakrészlegek területi igénye 660+2480=3140 m². A koncepcióterv ezeket a részlegeket az épület három szintjére helyezi: az alsó szintre a 200 személyes előadótermet; a földszintre (középső szint) a közösségi tereket az előbbi kivételével, valamint a nyilvántartási övezetet, az

általános részleget és általános tájékoztatást, továbbá a gyermekrészleg helyiségeit; a felső szintre pedig a szakrészlegeket, Így a terv egyik legpraktikusabb része: két szint megközelíthetősége lépcső és felvonó igénybevétele nélkül, csak részben küszöbölí ki az olvasó lépcsőhasználatra kényszerítést, hiszen a szakrészlegek a felső szinten vannak (felvonót vagy lépcsőt kell használniuk). Az olvasói terek egy szintre helyezése a terv szerint nem oldható meg. De ha megnézzük, a terek közül melyek azok, amelyeknek kihasználtsága, működése nem a könyvtár nyitvatartásának teljes idejében szükséges és biztosított, "másodrendű" közösségi térnek kell minősítenünk a két előadótermet és a klubszobát, melyek együttes alapterülete 280 m^2 . A fennmaradó igény még így is 2880 m^2 . Kétségtelen, a felnőttek és a gyermekek ruhatárának, nyilvántartási övezetének, ellenőrzési pontjának összevonása előnyökkel is jár (pl. jobb munkaszervezési és gépésítési lehetőség), de hátrányai is vannak (pl. az életkor különbözőségéből adódóan). Ha a gyermekrészleg nem a felnőttek részlegével közösen nyer elhelyezést, akkor az utóbbinak területi igénye a terv szerint már csak (!) 2490 m^2 . De elhangzott olyan, feltétlenül megjegyzendő vélemény is, hogy emelni kell az olvasói tér nagyságát mintegy 100 m^2 -rel. Így a szükséges alapterület kb. 2600 m^2 .

A gyermekrészleg területi igénye 370 m^2 . Önálló elhelyezésben ezt növelni kell (ruhatár, nyilvántartás). Ez a részleg az alsó szinten, az egyik oldalfül 8 egységében (414 m^2), a raktárral, az épületgépészeti berendezésekkel (és műhellyel!), átvevőhellyel, valamint anyagraktárral stb. együtt nyerhetne elhelyezést. Így a könyvraktár alapterülete is növelhető lenne. (Az épületnek parkhoz csatlakozó elhelyezése esetében vajon nem oldható-e meg a raktárterület bővítése egy későbbi időpontban az eredetileg épített raktárhoz csatlakozva, földalatti raktárként?)

A felső szintre lenne telepíthető minden munkahely (üzemek is), szociális és egészségügyi helyiség, valamint a rendezvényi terek.

Az olvasók jogos igényeikkel fordulnak a könyvtárak felé, melyek lehetőségeik szerint elégítik ki azokat. Az 1973. évben szerény évfordulóhoz érkezik könyvtárunk: októberben lesz 40 éve (!) annak, hogy a város házi kezelésben lévő könyvtárát közkönyvtárrá tette. Reméljük kell azt, hogy ez az év az új megyei könyvtár felépítése előmunkálatainak kezdetét jelenti majd.

Tóth György István

PALFALVI MARIA

KI, MIT ES MIÉRT OLVAS A VIDEOTON RÁDIÓ- ÉS TELEVIZIÓGYÁR KÖNYVTÁRÁBAN ?

A közel tízezer főt foglalkoztató VIDEOTON Rádió- és Televíziógyár dolgozóinak 80 %-a a városban él, 20 %-a a környező falvakból bejáró munkás. A vállalat jelenleg gyártmány- átprofilizozást hajt végre, az eddig gyártott villamosági cikkekről folyamatosan számítógépek gyártására tér át. Ez a profilváltoztatás természetesen fokozottan igényli a dolgozók felkészültségét, s a későbbiek folyamán mind nagyobb gondot kell fordítani szakmai és általános műveltségük emelésére is.

A vállalatnál egy műszaki és egy közművelődési könyvtár működik. Utóbbiban, a szakszervezeti könyvtárban három főfoglalkozású könyvtáros dolgozik. A vállalat különböző üzemeiben 16 letéti fiók egészíti ki a központi könyvtár szolgáltatásait. A beiratkozott olvasók száma összesen 2 800 fő - a dolgozók 27 %-a. Ez a viszonylag magas százalékarány azt bizonyítja, hogy dolgozóink nagyrésze szívesen olvas. Azonban az olvasottság mennyiségi oldalát összevetve a tapasztalatainkból körvonalaliban ismert - minőségi oldallal, meglehetősen ellentmondásos képet kaptunk. Ez indított arra, hogy a problémát mélyebben vizsgáljuk, és megkíséreljük feltárni olvasóink izléstörzmalásának lehetőségeit is. Felmérésünkkel - a teljesség és a szélesebb körű általánosítás igénye nélkül - támpontot kerestünk mindennapi feladataink gyakorlati megoldásához, tartalmi munkánk hatásfokának emeléséhez. A könyv

A könyvtár olvasóinak 90 %-a fizikai dolgozó: szak-, betanított és segédmunkás. A felmérés erre a három meghatározó munkássrétegre terjedt ki: kérdőíveken, interjú s módszerrel, véletlen kiválasztás alapján, a könyvtárba beiratkozott munkások közel 10 %-át vizsgáltuk. A felmérés kérdőívét Kamarás István: A munkások és az olvasás című tanulmányából vettük át, azzal az eltéréssel, hogy a munkahelyeken található könyvtárak használatára és a szocialista brigádok könyvtári vállalásaira továbbá a televízió műsoraira vonatkozó kérdéseket is szerepeltettük.

A vizsgálati anyag és az adatfelvétel személyes élményei alapján három különböző izlésszintű csoport választódott ki, melyet L_1 -gyel, L_2 -vel és \hat{E} -vel jelöltünk. Az L_1 csoport olvasmányai elsősorban lektűr könyvekből kerültek ki, az L_2 -é fele-fele arányban lektűr, illetve értékes irodalomból, az \hat{E} csoport tagjai pedig szinte egyértelműen értékes művek iránt vonzódtak. Az egyes csoportok százalékos megoszlása a következő volt: L_1 szintű olvasó: 20 %; L_2 szintű olvasó 43 %; \hat{E} szintű olvasó 37 %. E három csoport mindegyikéből 25-25 fő mintacsoportot vettünk ki, amelyek személyenként leginkább repre-

fős mintacsoportot vettünk ki, amelyek személyenként leginkább reprezentálták csoportjaikat. A következőkben a felmérés eredményeiből csak a legjellemzőbbekre térek ki.

Hasonlóan az eddigi vizsgálódások eredményeihez, az iskolai végzettség és az izlésszint növekedése között szembetűnő párhuzamos-ságot tapasztaltunk, egyértelműen bizonyítva, hogy az iskolai végzettség növekedésével emelkedik az izlésszint is.

Feltűnő a nemek közötti arány megoszlásánál, hogy az L_1 csoportban magas számban szerepelnek nők. Ez az eredmény a vállalat sajátosságából, az ún. szalagrendszerből fakad, ahol zömmel alacsony iskolai végzettségű, szakmai vizsgát nem tett nők dolgoznak, mint betanított munkások. A vállalatnál dolgozó férfi betanított munkások százalékos aránya elenyésző; innen az L_1 csoport női túlsúlya. Az L_2 és \dot{E} csoportban a nemek szerinti arány-eltolódás már fokozatosan kiegyenlítődik.

Az életkori sajátosságok összehasonlításánál az \dot{E} csoportnak a másik kettőhöz mérten alacsony az életkori átlaga. Az \dot{E} csoport többnyire érettségizett fiatalokból tevődik össze, akik a középiskola elvégzése után szakmunkásvizsgát tettek.

Az iskolai végzettség aránya az L_1 csoportnál a legalacsonyabb, ennek ellenére jelenleg csak elenyészően vesznek részt közülük állami oktatásban. Ez az alacsony szám – ha figyelembe vesszük az L_1 csoport magas női százalékarányát – rámutat a családos nődolgozók művelődési, továbbtanulási állapotának vagy lehetőségeinek helyzetére.

A kérdőíven felsorolt 101 regény közül a legkedvesebb olvasmányok kiválasztásánál az L_1 csoportban csak Berkesit, Szilvásit és Mitchellt említették több alkalommal is. A listán megjelölhető értékes könyvek, valamint az emlékezetből megemlítették száma is emelkedést mutat az iskolai végzettség növekedésével. (Utóbbi L_1 -nél: 2,88 db, L_2 -nél: 3,4 db és \dot{E} -nél: 4,3 db.) Az ifjúsági művek száma a három csoportnál különösen nem tér el egymástól. Talán az figyelemre méltó, hogy az \dot{E} csoportban közel annyit említettek, mint az L_1 -ben. Ez valószínűleg az \dot{E} csoport alacsony átlag életkorából ered, ahol még erősebb az ifjúkori olvasmányok hatása.

Minden csoport 45 %-ban jelölte, hogy szívesen vesz szórakoztató célból könyvet a kezébe. Amíg a továbbiak folyamán részletezett többi motívum igen sajátos és jellemző rétegződést mutat az egyes csoportoknak megfelelően, addig az erre a kérdésre adott válaszokból az tűnik ki, hogy a szórakozás iránti igény, mint olvasást kezdeményező motívum, szinte azonos mindhárom csoportban. Ez függetlennek mutatkozik az iskolai végzettség, nem, életkor, stb. szerinti rétegződéstől.

Az arra a kérdésre adott válaszokból, hogy mennyire játszanak szerepet az olvasásban az emberi magatartással, valamint az erkölcsi kérdésekkel kapcsolatos problémák, az derült ki, hogy az olvasók nem közömbösek a különböző társadalmi, morális problémák irodalmi megfogalmazása iránt, különösen – mennyiségileg – az L_2 csoportnál. Az L_1 és az \dot{E} csoport e tekintetben közel azonos szintje azonban meglehetősen nagy tartalmi különbséget mutat. Míg az L_1

csoport tagjai a különböző erkölcsi problémák ún. "romantikus" megfogalmazása iránt vonzódnak, és érdeklődésük a cselekményesség és — egyszerűen szólva — a mű felszíni rétegére irányul, a story adta "izgalomban" ki is elégül, addig az É csoport tagjai ennél jóval mélyebbre jutva, a huzamosabb gondolkodásra készítő erkölcsi problémákra érzékenyek; jóllehet, ez az igény nem elsőrendű motívum náluk, de az általuk tartalmasnak ítélt irodalmi alkotások elidegeníthetetlen részét képezik.

Az olvasmánnyal szemben támasztott, az elgondolkodtatás iránti igény emelkedése is szorosan összefügg az iskolai végzettség növekedésével. Míg az L₁ csoportnál a szórakozás valójában csak felszínes élményszerzést jelent, az L₂ és az É csoportnál fokozatosan magasabb szintű tartalmat kap. Az olvasásnak, mint szükségletnek a felismerése szintén hasonló összefüggést mutat az iskolai végzettség és az izlésszint emelkedésével. Míg L₁ tagjainak elenyésző százaléka vallotta szükségletének az olvasást (nagy többségük nem is értette a kérdést), L₂ csoport 24 %-a, É csoport 80 %-a érezte szükségletének.

A művekből kapott boldogság-élmény keresése, mint olvasási indíték vizsgálata összesítésének végeredménye nem mond ellent az eddigi vizsgálódások eredményeinek, sőt alátámasztja őket. Az L₁ csoport eddig megismert igényeinek jellemzőiből is következett, hogy 55 %-uk jelölte indítékként a könyv adta történeten keresztül megvalósuló boldogság-élményt. A másik két csoportnál fokozatosan csökkent a boldogságkeresésnek ez az igénye, helyet adva az előbbinél magasabb szintű, az emberileg teljesebbé válás iránti igényeknek.

A folyóirat- és a könyvolvasás közötti kölcsönhatást mutatja, hogy a megkérdezett könyvtári olvasók minden tagja olvas napilapot vagy más folyóiratot rendszeresen, illetve alkalmanként. Általában a napilapok olvasottsági arányát vizsgálva a következő képet kaptuk: L₁ csoportnál 6,42; L₂ csoportnál 10,57; É csoportnál 12,85, mely értékek a lapok számát és az olvasás gyakoriságát fejezik ki.

Az egyes cikk-típusok olvasottságának helyi sajátosságai nagyrészt megegyeznek Kamarás István már említett munkájának eredményeivel. A három csoport összevont vizsgálatában lényegesebb eltérést csak az alábbi helyeken tapasztaltunk: a politikai cikkek a 4. helyről a 14. helyre, a tudományos hírek a 14.-ről a 3.-ra; a gazdasági hírek a 13.-ról a 19.-re; a vezércikk a 14.-ről a 21.-re; a könyvismertetés a 17. helyről a 4. helyre változik. Ezek közül figyelemre méltó a politikai és a vezércikkek hátrább sorolása, mi véleményünk szerint a vizsgált közeg egyfajta érdektelenségére, passzivitására utal. A tudományos cikkek előbbre sorolása terminológiai félreértésből is adódik. (Az olvasott tudományos cikkek ugyanis nem kimondottan tudományos jellegűek, csupán tájékoztató ismeretterjesztő tartalmúak.) A könyvismertetés 13 lépcsővel való előbbre sorolása feltehetően annak tulajdonítható, hogy a vizsgált személyek mindegyike rendszeres könyvtárlátogató. Az É csoport tagjai az egyes cikkfajták rangsorolásánál az első 10 helyre szinte kizárólag a kulturális étellel, valamint a helyi étellel foglalkozó cikkfajtákat sorolták, a politikai, gazdasági vonatkozású cikkek viszont kivétel nélkül hátrább szorultak.

A három csoport minden tagja úgy vallott, hogy rendszeresen nézi a televízió különböző műsorait. Ennek alapján a televízió műsorainak öt témaköréből kértünk rangsorolást. A L₁ csoport kimagaslóan első helyre a krimi filmeket helyezte. Ez az értékrend ellentmondásba kerül azzal, hogy a legkedvesebb könyvek között említett címeknek mindössze 2 %-a krimi. Ugyanez a helyzet a legkedveltebb olvasmányfajtákkal is, tehát a krimi filmek sikere nem áll párhuzamban a bűnügyi regényekével. Jóllehet – bár számszerű kimutatás nem áll módunkban –, nagy számban kölcsönöznek krimi könyveket, mint kedvelt témát s mint maradandó élményt is csak elenyészően kevesen jelölték. Ez az ellentmondás véleményünk szerint csak látszólagos, és a krimi műfajának memorizálási sajátosságaiból adódik. Az egyes krimi vagy bűnügyi regény önmagában nem nyújt maradandó élményt az olvasóinak, hiszen sikere a felszines, "izgalmas" cselekményszövésben rejlik. (Egy-egy krimi általában csak egyszeri olvasást tételez fel. Többszöri olvasás esetén a műfaj lényege éppen a váratlan fordulatok ismeretében sikkad el. Ezeknek a műveknek a memorizálása ezért nem a címekre vagy a szerzők nevére, tehát az egyes művekre koncentrálódik, hanem általában a műfajra.)

A vizsgálat során előtérbe került a televízió tudományos ismeretterjesztő műsorainak közkedveltsége. Érdemes lenne megvizsgálni, vajon az ilyen jellegű műsorok elérik-e a kívánt hatást, valóban felkeltik-e az érdeklődést, és az olvasók igénylik-e egy-egy műsor után a témához kapcsolódó irodalmat a könyvtárakban akár könyv, akár folyóirat formájában. Személyes tapasztalataink alapján úgy véljük, hogy nagyon sokan megelégednek tudományos technikai ismereteik e műsorok adta információk szintjén való tartásával; azt hiszik, hogy ezek a műsorok kész ismereteket adnak, nincsenek tisztában valóságos – érdeklődés-felkeltő és a további tájékozódásra készítő – funkciójukkal.

Legszembetűnőbb az az eredmény, hogy mindhárom csoportnál viszonylag rossz helyezést értek el a politikai tárgyú műsorok. Meg kell említenünk, hogy a TV Híradót nagyobb többségben nem tekintették politikai műsornak. Noha ilyen alacsony létszámú mintacsoportok vizsgálatának eredményeiből nem vonhatók le széleskörű következtetések, feltétlenül oda kell figyelniük erre az eredményre. Alátámasztja ezt az a tény is, hogy az olvasmányok kedvelt témái között sem jelenik meg számottevően a társadalmi, politikai tartalmú könyvek iránti igény, és ugyanez tapasztalható a már említett újságcikk-típusok olvasottságánál is.

A vizsgálódás során felszínre került problémák természetesen több megoldandó feladatot jelöltek meg, amelyek – figyelembe véve a jelenlegi személyi és anyagi lehetőségeket – még hosszú ideig meghatározzák a könyvtár tartalmi tevékenységének irányait. Távlati terveket készítünk. Mindenekelőtt az ismeretterjesztő – és ezen belül a politikai – irodalom népszerűsítése terén vannak tennivalóink; nem kevésbé fontosak ennél a nők részére készítenendő olvasótervek, illetőleg mindazoknak a lehetőségeknek a kiaknázása, amelyek az értéktelen-től az értékes irodalom igényéig segítik olvasóinkat.

SZAKMUNKÁSOLVASÓK IRODALMI ÉRDEKLŐDÉSE A DUNAI VASMŰBEN

Dunaújvárosban, a munkásvárosban a könyvtárak különösen fontos feladata, hogy rendszeres olvasóvá neveljék a munkásokat, s a maguk sajátos eszközeivel ösztönözzenek újabb ismeretek szerzésére.

A Dunai Vasmű Vörösmarty Könyvtárában évek óta tanulmányozzuk az egyes olvasórétegek szokásait, külön figyelmet fordítva a szakmunkások és szakmunkástanulók olvasmányaira. Irodalmi érdeklődésükről, olvasási szokásaikról kérdőíves felmérések alapján és rendszeresen készített statisztikák segítségével tájékozódunk. E munkánkat jól segítették kiválasztott szakmunkásokkal folytatott beszélgetéseink, olvasmányaikról, tanulmányaikról, szabad idős programjaikról.

A Dunai Vasmű 13 000 dolgozójából 4000 a szakmunkás. A Vasmű dolgozóinak 26,5 %-a, a munkásoknak pedig több mint 30 %-a rendszeres könyvtárlátogató.

A könyvtárban szerzett tapasztalatok természetesen nem vonatkozathatók a Vasmű valamennyi szakmunkására. Megfigyeléseink csak egy szűkebb rétegre érvényesek, azokra, akiknek már kialakult a kapcsolata könyvtárunkkal. A Vasmű területén 20 kisebb-nagyobb fiókkönyvtárat működtetünk azzal a céllal, hogy a dolgozók számára még elérhetőbb közelségbe kerüljenek a könyvek.

A munkások a legkülönbözőbb irodalmi alkotásokat kölcsönzik. Széleskörű érdeklődésüket bizonyítja, hogy a kortárs magyar irodalom nagy arányú olvasása mellett a klasszikusok, a modern világirodalom alkotásait is rendszeresen olvassák. Külön említésre méltó, hogy az ismeretterjesztő irodalom majdnem olyan népszerű, mint a mai életünket ábrázoló művek. Ez azt jelenti, hogy szakmájuk, az aktuális események iránti érdeklődésük állandó, s érzik az új, a korszerű ismeretek megszerzésének szükségességét.

Elemző statisztikánkat az év azonos hónapjaiban készítjük, két korosztály – 26 éven aluliak és a 26 éven felüliek – szerinti csoportosításban. Három év adatait összehasonlítva, az ismeretterjesztő irodalom nagyobb arányú kölcsönzése figyelhető meg.

26 éven aluliak

	1967	1971	1972
Mai magyar irodalom	38,4 %	33,8 %	33,4 %
Ismeretterjesztő	22,8 %	29,2 %	29,4 %

A SZAKMUNKÁSOLVASÓK IRODALMI ÉRDEKLŐDÉSE

26 éven felüliek			
	1967	1971	1972
Mai magyar irodalom	40,4 %	35,9 %	32,9 %
Ismeretterjesztő	17,7 %	23,9 %	28,0 %

A fenti adatok az előfordult legmagasabb kölcsönzési arányt mutatják.

A 26 éven aluli korosztálynál 1967-ben minden időszakban a mai magyar irodalom kölcsönzése volt a legnagyobb arányú. 1971-ben már előfordult, hogy az ismeretterjesztő irodalom kölcsönzése lényegesen magasabb volt, mint a kortárs magyar irodalomé. A 26 éven felüli korosztálynál ez nem volt tapasztalható.

Vannak divatos szerzők és művek, néhányat évek óta a népszerűségi lista élén tart az érdeklődés és rendkívül nagy példányszámban való megjelenésük; mégsem mondható, hogy ez jelenti a munkások olvasmányainak többségét.

A rendszeresen könyvtárba járó szakmunkásolvasók közül – egy korábbi időszakban – 100 szakmunkás olvasmányai közül összegyűjtöttük a mai magyar írók műveit. A legtöbben Szilvási, Berkesi, Tersánszky és Szabó Magda műveit kölcsönözték. Nem volt meglepő a sorrend, nagyon sokan kedvelik a könnyű, izgalmas, kalandos, cselekményes regényeket. Ez lehet szellemi kényelemszeretet is: "... a cselekvő hőssel nem kell együtt cselekedni, ám a gondolkodó hőssel együtt kell gondolkodni. S ez néha terhes!" /Jelenkor 1968. 1. 73. l./

A fentiekén kívül a mai magyar irodalom széles köréből olvasnak. Ebben az időszakban többször kölcsönözték az alábbi szerzők műveit: Darvas József, Mesterházi Lajos, Németh László, Galambos Lajos, Santa Ferenc, Hidas Antal, Illés Bóla, Kertész Ákos, Sobor Antal, Rideg Sándor, Cseres Tibor, Palotai Boris, Moldova György, Molnár Zoltán, Szinyei Julia, Kolozsvári Grandpierre Emil, Thury Zsuzsa, Földes Péter.

Egyre több fiatal végzi el a szakközépiskolát, illetve szerez gimnáziumi érettségi után szakmunkás bizonyítványt. A fiatalok általános műveltségi szintje magasabb az idősebb szakmunkásokénál, olvasmányaik kiválasztásában is igényesebbek. Ez a korosztály rendkívül érdeklődő, legintenzívebben vesz részt a különböző oktatási formákban, és szabadidejük hasznos eltöltésében jelentős szerepet kap az olvasás. Az ismeretterjesztő művek nagyarányú kölcsönzése is magyarázható: a fiatal szakemberek tisztában vannak azzal, hogy a szakmunkás bizonyítvány megszerzése még nem jelenti a szakma legmélyebb ismeretét, s ha elismert, megbecsült szakember akar lenni, nem nélkülözheti a szakmai fejlődését segítő irodalmat.

Az olvasótábor elemzésekor különös figyelmet érdemelnek a szakmunkás tanulók. Irodalmi érdeklődésük, olvasási szokásaik vizsgálatakor lehetőség nyílik arra, hogy összehasonlítsuk érdeklődésüket a fiatal szakmunkásokéval. Hogyan változnak meg olvasmányaik, midőn

SUDÁR IVÁNNÉ

már túl az iskolai kötelező olvasmányok és a szakmájukkal kapcsolatos irodalomismeret kényszerén, saját tetszésük szerint válogathatnak a könyvek között?

A szakmunkás tanulóknál is növekszik az ismeretterjesztő irodalom népszerűsége:

	1967	1971	1972
Mai magyar irodalom	33,7 %	24,1 %	30,1 %
Ismeretterjesztő	26,9 %	33,7 %	39,4 %

Azok, akik 1967-ben szakmunkás tanulók voltak, 1971-ben már a fiatal szakmunkások kategóriájába tartoztak. Érdemes összehasonlítani, hogyan alakult a mai magyar irodalom és az ismeretterjesztő irodalom iránti érdeklődésük négy év alatt,

	1967	1971
Mai magyar irodalom	33,7 %	33,8 %
Ismeretterjesztő	26,9 %	29,2 %

A könyvtárakra igen komoly feladat hárul, rendszeres olvasóvá nevelni a fiatalokat. A fiatal olvasókkal való foglalkozás hozzáértő, hosszú távú munkát igényel. Ha meggondoljuk, hogy azok a hatások, melyek ebben a korban érik őket, erősen befolyásolják és a későbbiekben is meghatározzák művelődési igényüket, arra kell törekednünk, hogy a lehetőségekhez képest minden segítséget megadjunk ezeknek a fiataloknak. Csak így válhat a későbbi években is az olvasás, az állandó ismeretszerzés természetes igényükké, csak így lehetnek igé-
nyes olvasók, művelt, szakmájukat szerető szakmunkások.

A könyvtár ajánló bibliográfiák, olvasótervek összeállításával segít az irodalom kiválasztásában. A különböző rendezvénysorozatok, kiállítások, rejtvények is az irodalomra hívják fel a figyelmet.

A szocialista brigádmozgalomban nagy lehetőségek rejlenek a munkásolvasók táborának szélesítésére és az olvasási igények alakítására, fejlesztésére.

NEVELŐOTTHONAINK KÖNYVTÁRAINAK HELYZETE ÉS FELADATAI

"A nevelőotthon azoknak a 3–18 éves gyermekeknek a nevelését és teljes ellátását biztosítja folyamatosan, akiknek a családja ezt a feladatot nem tudja megoldani."

(Rendtartás a nevelőotthonok, a diákotthonok és kollégiumok számára. Bp. 1966. Tankönyvkiadó, 1. § 2. bekezdés.)

Megyénkben hat nevelőotthon működik a Fejér megyei Tanács hatáskörében: Dégen, Előszálláson, Fehérvárcsúrgón, Martonvásáron, Rácalmáson és Soponyán.* A martonvásári már a második világháború előtt fennállt; ha látogató érdeklődik a nevelőotthon iránt, minjárt rákérdeznek a falubeliek: – Az árvaházat keresi? – A többi intézmény a felszabadulás után létesült, többségük grófi kastélyokban, nemesi kúriákban. Közülük a legszebb a dégi és a fehérvárcsúrgói, de a soponyait is csillaggal jelöli a műemléki nyilvántartás.

Ezekben a nevelőotthonokban 615 gyermek él, háromtól tizennyolc évesig. Az alábbi táblázat szemléletes képet ad a gyermekek koruk szerinti megoszlásáról, a nevelőotthon sajátos profiljáról. (Az adatok az 1972. december 31-i állapotot tükrözik.)

Az intézmény neve	A gyermekek száma	Életkor			Iskola az intézményben
		3–6	6–14	14–18	
Hunyadi János Általános Iskola és Nevelőotthon, Dég	157	–	146	11	van
Fejér megyei Tanács VB. Nevelőotthon, Előszállás	55	–	29	26	nincs
Általános Iskola és Nevelőotthon, Fehérvárcsúrgó	138	–	136	2	van

*A fentiekén kívül könyvtár működik a Fejér megyei Gyermekek- és Ifjúságvédő Intézetben és a velencei Gyógypedagógiai Intézetben, de sajátos jellegük eltér a nevelőotthonokétól, ezért itt nem említjük.

MURÁNYI LAJOS

Az intézmény neve	A gyermekek száma	Életkor			Iskola az intézményben
		3-6	6-14	14-18	
Vörösmarty Mihály Nevelőotthon, Martonvásár	70	—	68	2	nincs
Fejér megyei Tanács VB. Nevelőotthon, Rácalmás	52	48	4	—	nincs
Fejér megyei Tanács VB. Nevelőotthona, Soponya	143	—	64	77	van

Ebből a 618 gyermekből óvodás 61, általános iskolás 471, szakmunkástanuló 67, egyéb (?) 16, Martonvásáron, Soponyán csak fiúk, Előszálláson csak lányok vannak, a többi intézmény koedukált. Ennyit árulnak el a számok; ugyanakkor azt megtudjuk belőlük, mennyire különböző problémák adódhatnak könyvtári szempontból is a különböző korcsoportokat magukba foglaló intézményekben. A helyzetet tovább bonyolítja, hogy a martonvásári gyermekek a községi általános iskolába járnak, Soponyán szakmunkásképzés is folyik az általános iskolai tanulmányok mellett.

A következőkben látogatásaim tapasztalatairól, a felmerült kérdésekről és a megvalósítandó célokról szeretném gondolataimat elmondani. A nevelőotthonokban folyó oktató-nevelő munka korszerűsítésében a könyvtárnak kiemelt szerepet szán az Irányelvek (3), de pontosan nem körvonalazza ezt; sem irányszámokat, sem általános, elvi szempontokat nem tartalmaz a könyvtár fejlesztésére vonatkozóan. A nevelőotthoni könyvtárakról viszonylag kevés cikk és dokumentum foglalkozik.

Kiindulópontként a Rendtartás a nevelőotthonok, a diákotthonok, kollégiumok számára (6) vonatkozó részét nézzük meg. Ebben a következők olvashatók: "A helyi adottságoknak megfelelően, lehetőleg gondoskodni kell olvasószobáról. ... Itt kell elhelyezni a növendékek számára megrendelt napi- és képeslapokat, ismeretterjesztő folyóiratokat. A folyóiratok használatáról, a könyvtári kölcsönzés módjáról a házirendben kell intézkedni."

Az olvasószoba — kár, hogy nem könyvtárnak nevezi a Rendtartás, pedig mi sem lenne egyszerűbb ennél — több nevelőotthonban meg is valósult. Követelményeiről többet tudhatunk meg Kisfaludi Sándortól (4), aki a kulturált, esztétikus kialakítás feltételeinek biztosítása mellett kiemeli, hogy "minél több gyermeknek — de legalább az összlétszám 10-15 %-ának — biztosítsa a helybenolvasást. Azt a lehetőséget, hogy akár órákon keresztül is ott ülhessenek, böngészhessenek a folyó-

iratok és könyvek között, a tanulószobánál kényelmesebb körülmények között olvashassanak. Mégpedig akkor, amikor szabad idejükben kedvük tartja. Ehhez viszont az kell, hogy a szigorúan kijelölt könyvtári órák helyett a könyvtár mindennap és aránylag hosszú ideig, órákig nyitva is legyen. Semmiképpen sem szerencsés tehát a hangos klub helyiséggel való kombinálás, mert a fiataloknak mindkettőre szükségük van."

Milyen a valóságos helyzet intézményeinkben? Rácalmástól eltekintve – ahol óvodás korú gyermekek élnek – mindenütt kialakítottak valamilyen könyvtárat, de a helybenolvasást csak Soponyán biztosították, míg aztán a felújítás során egy fűthetetlen helyiségbe (volt zuhanyozóba!) nem költözött a könyvtár. Dégen a klubteremben helyezték el a könyvszekrényeket, és csak kölcsönzés folyik meghatározott időben. Fehérvárcsurgón az eredeti barokk teremkönyvtár új asztalokat, székeket kapott, csak éppen könyvtáros nélkül szüntel egy eszterdeje. Itt tartják a zenekar hangszereit, és itt állították fel a televíziót is, a terem tehát klubhelyiség funkcióját látja el. Előszálláson egy közepes méretű szoba szolgál könyvtárként. Mély, keskeny ajtós öltözőszekrényekben helyezték el a könyveket. Ugyanitt zongora is áll, így csak néhány növendék fér el kényelmesen, az egyébként igen izléseesen berendezett szobában, Martonvásáron az ebédlő bejárata mellett kétoldalt elhelyezett szekrényekben vannak a könyvek, itt is csak kölcsönzésre nyílik lehetőség.

Átmeneti megoldások jellemzik tehát nevelőotthonainkat; megfelelő helyiség, bútorzat, illetve nagyobb óraszámú tevékenykedő könyvtáros hiányában az egyes könyvtáros funkciók megoszlanak a tiszteletdíjas könyvtáros és a csoportvezető nevelő között. A könyvtár csak kölcsönzőhely, a folyóirat-, napi- és hetilapolvasás a tanulóknak, hálóknak vagy a klubszobában történik. A folyóiratok választéka sem olyan, amit célként tűztünk ki. A hálóknak elhelyezett csoportkönyvtár, amelyet havonta vagy kéthetenként cserélnek, szintén a jelenlegi helyzet szülötte. Előnye, hogy jól hozzáférhető, s így szabad idejükben könyvhöz jutnak, nem maradnak olvasnivaló nélkül a tanulók. Egyszer talán eljutunk oda is, hogy a gyermeknek kedves könyveiből kis gyűjteménye lesz, amelyet az ágya mellett polcon vagy éjjeliszekrényen tart. Ezt zsebpénzéből és a különböző alkalmakkor kapott, érdeklődését is figyelembe vevő könyvajándékokból gyarapíthatná.

A fejlődés fő akadálya, hogy a nevelőotthoni könyvtár szolgáltatásai, normái a mai napig kidolgozatlanok. Ezek hiányában bizonytalanság és az egyes elképzelések uralma jellemzi tevékenységüket. Természetes, hogy más tanulólétszámot kell figyelembe venni a függetlenítéshez, az órakedvezmény megaállapításához, és más összeget kell állománygyarapítási normaként meghatározni, mint az általános iskolai könyvtárak esetében. Mások, többrétűek a követelmények, mások az állománygyarapítás, de a könyvtáros továbbképzés szempontjai is.

Nézzük meg, melyek is lennének a nevelőotthoni könyvtár feladatai. Minden bizonnyal részben azok, amelyek az iskolai könyvtáré. De ezen kívül figyelembe kell vennünk azt a speciális nevelőotthoni problémát, ami a személyiségfejlődésben elmaradt gyermekek olvasóvá nevelése.

ből fakad. "A személyiségében sérült, értelmileg nem megfelelően fejlett gyermek olvasmányai személyiségképének felelnek meg. Infantilis, reterdált gyermekeknél tapasztalhatjuk, hogy kizárólag csak mesét olvasnak még 16–17 éves korukban is. A komolyabb könyvek nem érdeklílik őket. ... Személyiségfejlődésük felgyorsulásával az olvasmányok iránti igényük is nő, s ha már olvasnak, meggyorsul a személyiségfejlődésük." (5) Az egyszerű, de érdekes művektől fokozatosan kell eljuttatnunk őket a komolyabb, értékesebb alkotásokhoz. Az olvasóvá nevelés szolgálatába kell állítanunk a növendékek érdeklődését, hobbyját, ezekről szívesen olvasnak, esetleg be is számolnak társaiknak. A következő fontos lépés a tudatos könyvtárhasználatra nevelés, mind a tanórákon, tanulószobai foglalkozásokon, mind a szervezett könyvbarrát-szakkörökön. Az utóbbi nagyon jól kiegészíti a sokféle szakköri tevékenységet, tagjai pedig fontos segítséget nyújthatnak a nevelőkönyvtárosnak, kezdeményezésük, önálló munkájuk társaikra is jó hatással lehet; egy-egy könyvismertetéssel nagyobb érdeklődést keltenek talán, mintha ugyanazt a nevelő javasolná.

A tananyag elmélyítését, az egyéni képességek kibontakoztatását is lehetővé teszi a jól felszerelt könyvtár. Az előbbinél a kézikönyveknek, lexikonoknak nagy a szerepe, az utóbbinál főleg a gazdag folyóiratanyag nyújt jó segítséget.

Ezen a ponton értünk az állomány összetételének, a nevelőotthoni könyvtár gyűjtőkörének kérdéséhez. Mit gyűjtsön a könyvtár? Általában leszögezhetjük: "Sok könyv kell, és mindaz, ami az otthonokban élő fiatalokat érdekelheti... Fokozott szerepe van minden állományrésznek." (4) A szépirodalomnak az érzelmi nevelésben, a szakirodalomnak a tanítás-tanulás segítésén túl a pályaválasztásban, a tanulók érdeklődésének felkeltésében van nagy jelentősége. Bessenyei Lajos a Könyv és Nevelés c. folyóiratban megjelent cikkében (1) elsőként kiserli meg – ugyan a diákotthonok és kollégiumok könyvtáraitól szölv – a gyűjtőkör meghatározását. Ugy vélem, alkalmazható nevelőotthonainkban is. A könyvtár gyűjtőkörébe tartozik tehát:

- a gyermek- és ifjúsági irodalom,
- a válogatás a felnőttek irodalmából (verseskötetek, antológiák, albumok),
- ismeretterjesztő irodalom,
- kézikönyvtári anyag,
- folyóiratok, napi- és hetilapok,
- hanglemezek, magnetofonszalagok, diák.

A tartalmilag és arányaiban jól kialakított gyűjteményhez természetesen gondos és folyamatos szerzeményezés, képzett könyvtáros és megfelelő helyiség is szükséges.

Nevelőotthonaink ellátottsága csak abban különbözik az általános iskolákétól, hogy nagyobb összeg áll rendelkezésükre az állománygyarapításhoz. Mégsem éltek a Könyvtárellátó szolgáltatásaival (csak a múlt évben szerződött egy, idén két intézmény). Arányosan fejlesztett, jó gyűjtemény egyikben sincs. Sok ajándékkönyvet kaptak az elmúlt esztendőben, ezáltal még vegyesebb, esetlegesebb az anyag, összetétele sem felel meg a célnak.

A felesleges könyvek kivonása nagy munkát jelent majd ez évben a könyvtárosoknak, de csak a letisztított, a hiányzó művekkel kiegészített állomány lehet a további eredményes munka alapja.

Az állomány feltárása majdnem minden intézményben megtörtént, beüresedő vagy raktári katalógus formájában. (Jellemző adat, hogy annak idején maguk szabták ki a katalóguskartonokat, és a dobozok is az otthon műhelyében készültek.) Az alapfoku tanfolyam elvégzése nyilván emeli majd ezen a téren is a színvonalat.

A könyvtárosok sokkal hosszabb időt töltenek el "hivatalukban", mint általános iskolai kollégáik. Meg kell mondanunk azt is, hogy némelyikük jóval több időt fordít könyvtári tevékenységre, mint amennyi tiszteletdíjat kap érte. A tiszteletdíj mértéke általában havi száz forint körül van. A jól dolgozó könyvtárost több intézményben jutalomban is részesítették.

A nevelőotthonok sajátos helyzetére az is jellemző, hogy nem nyújtanak rendszeres statisztikai adatszolgáltatást. Az elmúlt öt év alatt mindössze egy ízben kaptunk – 1971. december 31-i állapotot tükröző – adatokat az állományról (ez került be azután a Fejér megyei Könyvtári Minervába), de sem a gyarapodásról, sem a kölcsönzésről nincs adatunk. Ennek rendszeres nyilvántartását és beküldését a jövőben meg kell szervezni.

Tennivaló a nevelőotthoni könyvtárakban is van bőven. Adottságaik: csekély számuk, viszonylag jó anyagi helyzetük, a könyvtárosnevelők lelkes munkája és a növendékek segítőkészsége – párosulva a tervszerű fejlesztéssel, szakmai képzéssel és továbbképzéssel, folyamatos segítségnyújtással – mind olyan lehetőségek, amelyek színvonalas könyvtári kultúra alapjául szolgálhatnak nevelőotthonainkban. Erre kötelez a korszerűség igénye és azok a feladatok, amelyeket a nevelőotthonban élő gyermekek értelmi, érzelmi nevelésében meg kell oldanunk, s amelyekben az oroszánrészt a korszerű könyvtárnak kell vállalnia. Mindezt úgy, hogy pótolja a gyermekkönyvtárt, de a hiányzó családi könyvtárat is, s az otthonban folyó tanulmányi és kulturális tevékenység műhelye is legyen.

I r o d a l o m

1. Bessenyei Lajos: A diákotthonok és kollégiumok könyvtárainról. = Könyv és Nevelés, 1971. 4-5. sz. 10-16. l.
2. Fejér megyei könyvtári Minerva. (Kiad.a) Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár, Székesfehérvár, 1972. 57-58. l.
3. Irányelvek a 18 éven aluli ifjúság könyvtári ellátásának javítására. = Művelődésügyi Közlöny, 1971. 24. sz. 392-395. l.
4. Kisfaludi Sándor: A nevelőotthonok könyvtárainról. = Könyv és Nevelés, 1970. 1. sz. 1-2. l.
5. Nevelőmunka a nevelőotthonokban. Módszertani tanulmányok. Bp. 1972, Tankönyvkiadó, 170-172. l.
6. Rendtartás a nevelőotthonok, a diákotthonok és kollégiumok számára. Bp. 1966, Tankönyvkiadó, 174 l.

BÚVÁRKODÁS GYERMEKKÖNYVTÁRI KÉZIKÖNYVEKBEN

A gyermekkönyvtári olvasószolgálati-tájékoztató munkában régóta gondot okozott, hogyan lehetne felsőtagozatos olvasóinkat a kézikönyvek fokozottabb, önálló használatára, s rendszeres helybenolvasásra szoktatni.

Egy-egy iskolai feladat elvégzéséhez gyakran kérnek a gyerekek olyan gyors segítséget, amelyre a kézikönyvekben találunk választ, ilyenkor, a gyermekkönyvtáros kézbe adja a megfelelő kézikönyvet, így megfosztja a tanulót az önálló búvárkodás, kutatás örömétől. Az iskolai feladat megoldásához szükséges könyvtárhasználat, helybenolvasásmegkönnyíti az általános ismeretek elsajátítását. Rendkívül hasznos, de mint kötelező munka nem mindig vonzó, szórakoztató.

Kézikönyvtárunk használatát érdekesebb, a gyerekek egyéni kedvteléseit, játékosságát is kielégítő kérdések feladásával, a "Kicsoda-micsoda" c. füzetünk segítségével,

Ezt a nagyalakú füzetet hozzáférhető helyen, a kézikönyvtár melletti asztalon helyezük el, a benne sorakozó feladatok megoldása versenyszerű. A megfejtéseket pontozzuk, nehézségüktől függően 2-6-ig terjedő pontszámmal. Ha egy tanuló több kérdést helyesen old meg, és pontjainak száma eléri az ötvenet, könyvtárunk egy könyvvel ajándékozza meg. A jutalmakat gyermekközön-

ség előtt, rendezvényeken adjuk át. A füzetet egy éve rendszeresen vezetjük. A gyerekek érdeklődési körüknek megfelelően számos természettudományi, földrajzi történelmi, művészeti, irodalmi feladat, rejtvény közül válogathatnak. Ha lehetséges, a kérdéseket régebbi folyóiratokból, selejtezett könyvekből kivágott képekkel illusztráljuk.

A füzet első lapján a búvárkodni kívánó gyerekek a megfejtés, a játék szabályait olvashatják. Külön felhívtuk a versenyzők figyelmét, hogy a lexikonokban, szótárakban, atlaszokban megtalált választ ne másolják ki szóról-szóra. Próbálják leegyszerűsíteni, s a lényegét kikeresve fogalmazzák meg saját szavaikkal a feleletet. Már a kérdések kiválasztásával, megfogalmazásával törekszünk elkerülni a mechanikus válaszadás lehetőségét. Pl. ha úgy kérdezzük: "Mit tudsz Edison életéről?", fennáll a mechanikus válaszadás veszélye. Egy feladathoz inkább több konkrét válaszváró kérdést adunk: "Kit neveztek a Menloparki varázsló"-nak; Ki írt ilyen című ifjúsági regényt? Sorold fel legismertebb varázslatait!"

Az a gyerek, aki szeretné a feladatot megfejteni, de nem olvasta a regényt, kénytelen először a katalógusban megkeresni a könyv íróját. Az író nevével együtt azt is megtudja, hogy Edi-

son életregénye a mű. Ezután a lexikont veszi kézbe. Az Edison címszó alatti szövegből kilírhatja a tudós találmányait, ám a "Menlo" névvel nem találkozik. Ezután a könyvet keresi meg. Átlapozza, kiválasztja a választadó részleteket, esetleg kikölcsönzi a könyvet. A feladat megoldásakor kapcsolatba került a katalógussal, a lexikonnal és a könyvvel. Annál élvezetesebb a gyerekeknek a megfejtés, minél összetettebb a kutatás. A búvárkodás, a kutatás a gyerek számára tevékenységi forma, játék. Játszik és ismereteket szerez egyidejűleg.

Tapasztaltunk szerint kedvelik a tanulók az emlékezetet próbára tevő feladatokat is. A részben ismert általunk kérdezett fogalom méginkább arra készíti a búvárkodót, hogy a számára ismeretlen részeit felkutassa. Vajon hol, mikor hallott vagy olvasott a kérdéselt tárgyról, személyről, nevezetes eseményről? A tanulók egy

része szívesen vállalkozik megfigyelést, gondolkodást igénylő feladatok megoldására. Pl.: "Miért forr fel a víz egy magas hegycsúcson hamarabb, mint a síkságon? Mi a titka a delfinek rendkívüli gyorsaságának?"

Adunk a katalógushasználatra vonatkozó játékos fejtörőket is. Pl.: "Sorolj fel többkötetes, kötetenként más-más című ifjúsági regényeket! — A felsorolt ifjúsági regények címei, íróik nevei összekeveredtek. Párosítsd őket!" Jól használjuk a füzetet gyermekkönyvtárosi rendezvények, vetélkedők előkészítésére is.

Rendkívüli előnye, hogy közvetve olyankor is foglalkoztatjuk a tanulók egy csoportját, amikor ajánlunk vagy éppen adminisztrációs munkát végzünk. Egy év alatt a gyerekek közel kétszázötven kérdést fejtettek meg helyesen, és igénylik ennek a játékos ismeretszerzésnek a folytatását.

Héjja Ilona

KÖNYVBUVÁR KLUB működik a sárbogárdi Madarász József járási szerepű Nagyközségi Könyvtár sárszentmiklósi fiókkönyvtárában. A hetenként egyszer, szombat délutánonként összejövő gyerekek aktív formákban ismerkednek a könyv világával: könyvismertetéscset tartanak, illusztrált recenziókat készítenek és könyvtárhasználati játékokon vesznek részt. A vasárnap délelőttönként 9–13 óráig rendezett gyermekfoglalkozásokon pedig a népköltészet és mondavilág tájait járják be, filmeket néznek, könyvkereső játékokat rendeznek.

A tartalmas, színes programok szervezője és vezetője Varga Lászlóné könyvtáros.

FEJÉR MEGYE TANÁCSI ÉS SZAKSZERVEZETI KÖZMÜVELŐDÉSI

Könyvtár		Önálló intézmények és fiókok száma	Állomány (kötet)	Állomány- gyarapításra fordított összeg (Ft)
Megyei		1	95 678	230 636
Járási szerepű községi *	Bicske	6	21 384	45 183
	Gárdony	4	12 325	26 107
	Mór	6	22 749	65 561
	Polgárdi	1	10 423	10 600
	Sárbogárd	5	24 717	51 702
Városi	Dunaújváros	6	70 177	208 428
	Szfehérvár	11	56 794	155 020
Községi	Bicskei j.	22	73 197	102 897
	Dunaújvárosi j.	28	92 996	149 039
	Móri j.	23	67 861	135 880
	Sárbogárdi j.	31	100 662	127 562
	Gárdonyi k.	27	86 263	108 668
	Polgárdi k.	24	90 233	94 898
Autókönyvtár		17	13 433	16 000
Tanácsi összesen		173	747 294	1 329 028
Szakszervezeti		192	266 664	800 473
Megye összesen		365	1 013 958	2 129 501

* Községiből kiemelt adatok

KÖNYVTÁRAINAK ÉS KÖNYVKÖLCSÖNZŐINEK 1972. ÉVI ADATAI

Olvasók száma		Látogatók száma	Kölcsönzött kötetek száma	Rendezvények száma
Összesen	14 éven aluli			
6475	1352	86 240	173 420	31
1611	686	14 039	41 759	27
1004	222	13 497	45 729	22
1648	485	17 310	62 496	28
805	395	7286	21 723	15
1543	672	13 003	33 395	36
6374	1951	79 641	243 269	69
4189	1446	54 781	159 117	84
5532	2230	60 147	155 796	60
7440	2928	71 173	183 197	384
4802	1944	58 802	153 703	91
7275	2897	68 341	190 262	179
6732	2304	74 200	222 637	128
6234	2661	686653	186 943	68
598	233	6408	15 968	—
55 651	19 946	628 386	1 684 312	1094
26 766	—	186 723	480 567	129
82 417	19 946	815 109	2 164 879	1223

TANÁCSI KÖNYVTÁRAINK száma (173) az elmúlt év folyamán változatlan maradt, mivel a megszünések és az új létesítések éppen kiegyenlítik egymást. Ennek ellenére — megyei szinten — egyértelmű emelkedés mutatkozik a könyvtárak forgalmában.

Az olvasók száma 940-nel gyarapodott az előző évhez viszonyítva, amely nagyjából egyenletesen oszlik meg a járások között. (A gyarapodásból 382 gyermekolvasó.) Visszaesés csupán a székesfehérvári járás polgárdi körzetében (438 fő), a művelődési autó kölcsönzőállomásainál (148 fő) és a sárbogárdi járási szerepű nagyközségi könyvtárnál (115 fő) mutatkozik.

A látogatók száma 33 924-gyel nőtt. Ez az előző évi látogatottság növekedésének több, mint kétszerese. Megoszlása azonban már nem olyan egyenletes a járások között, mint az olvasók számának emelkedése. Az előző esztendőnél jelentősen több látogatója volt a dunaujvárosi városi könyvtárnak (19 058-cal), a megyei könyvtárnak (7 503-mal) és a gárdonyi járási szerepű nagyközségi könyvtárnak (4 977-tel). A járások közül legjelentősebb az emelkedés ugyancsak a székesfehérvári járás gárdonyi körzetében: 10 772 látogató. Komoly visszaesés jelei mutatkoznak e téren a székesfehérvári járás polgárdi körzetének községi könyvtáraiban, ahol 1 3025-tel csökkent a látogatók száma. Kisebb mérvű csökkenés észlelhető a sárbogárdi járási szerepű nagyközségi könyvtár látogatottságában (3367).

A kölcsönzött kötetek száma megyei szinten 113 753-mal nőtt. Az emelkedésben a székesfehérvári járás gárdonyi körzete jár az

élen 47 926 kötettel. Utána a dunaujvárosi városi könyvtár következik 35 786 kötettel. Községi szinten ugyancsak jelentős az emelkedés a dunaujvárosi járásban: 26 559 kötet. Számottevő csökkenés mutatkozik e téren a székesfehérvári járás polgárdi körzetében, ahol 14819-cel, és a sárbogárdi járási szerepű községi könyvtárban, ahol 13 066-tal esett vissza a kölcsönzött kötetek száma.

Az állománygyarapodás terén nem számolhatunk be kiemelkedő eredményekről. 1972-ben összesen 30 991 kötettel gyarapodott a könyvek száma. (Az elmúlt évben 42 807 kötetről adtunk hírt.) A gyarapodás csökkenő tendenciája egyenes arányban van a könyvszerzési kerettel, amely 1972-ben már 255 057 forinttal volt kevesebb, mint 1971-ben. A póthitelből, egyéb forrásból eredő támogatások majdnem megszűntek. Különösen községi szinten jelentős a költségvetési keretek csökkenése, beleértve a nagyközségi könyvtárakat is: 286 693 forint. Ezt az összeget ellensúlyozza némiképp a megyei könyvtár és a dunaujvárosi városi könyvtár keretösszegének növekedése.

A rendezvények száma 326-tal nőtt az előző évihez viszonyítva. Kisebb emelkedések mutatkoznak — Polgárdit kivéve — valamennyi járásban, városban. Élen jár a dunaujvárosi járás, ahol a községekben 141-gyel, a sárbogárdi járás, ahol 127-tel és a székesfehérvári járás gárdonyi körzete, ahol 61-gyel több rendezvényt tartottak 1972-ben, mint az előző esztendőben.

TOVÁBB NÖVEKEDTEK me-
gyénk szakszervezeti könyvtárhá-
lójának eredményei is. A fo-
lyamatban lévő átszervezés kö-
vetkeztében az 1971. évi 201-
gyel szemben 1972. végén 192
volt az intézmények száma (1
központi, 1 körzeti, 5 önálló, 23
"letéti I" és 162 "letéti II" könyv-
tár); közülük 151 egység 1000
köteten aluli állománnyal.

Az elmúlt esztendőben 22 ezer
kötettel gyarapodott a hálózat
könyvtárainak állománya, mely az
év végén 266 664 kötet volt. Ösz-
szesen 800 473 forintot fordítot-
tak könyvbeszerzésre – 143 130
forinttal többet, mint 1971-ben. Az
olvasók köre nem bővült számot-
tevően az év folyamán (mindössze
38-cal iratkoztak be többen,
mint az előző évben), lényegesen
emelkedett viszont a látogatók
(19 073-mal) és a kölcsönzött
kötetek száma (19 001-gyel). A
hálózat könyvtárába beiratkozott
26 766 olvasó 186 723 látogatás
során összesen 480 567 kötet
könyvet kölcsönzött. Némileg
csökkent a rendezvények (129)
és a kiállítások (341) száma,

ezek azonban minőségileg maga-
sabbak és jobban előkészítettek
voltak, mint az előző esztendő-
ben.

Bővült valamelyest a könyvtár-
ral ellátott dolgozók köre
(80 734), tovább javultak – ha
nem is a kívánt mértékben – a
működés tárgyi és személyi fel-
tételei. A hálózat könyvtárai kö-
zül 45 önálló helyiségben műkö-
dött, 48 pedig területi jelleggel.
A dolgozók és a lakosság ellá-
tását 20 főfoglalkozású, 3 rész-
foglalkozású, 36 tiszteletdíjas és
145 társadalmi munkás könyvtá-
ros végezte. Az előző esztendő-
höz mérten javult iskolai végzett-
ségük és szakképzettségük össz-
képe is: 21 egyetemet, főiskolát,
116 középiskolát, 63 nyolc álta-
lánost végzett és 4 ennél alacso-
nyabb végzettségű könyvtáros mű-
ködött a hálózatban. Közülük 16-
an felsőfokú, 6-an középfokú,
125-en alacsonyabb szakképzettség-
gel rendelkeznek, a szakképzett-
ség nélküliek száma pedig lényeg-
esen kevesebb az előző évinél
(57).

A MEZŐGAZDASÁGI

KÖNYVHÓNAP

1973. ÉVI

RENDEZVÉNYEI

FEJÉR MEGYÉBEN

Az országos ünnepséget követően, február 10-én délelőtt 10 órakor Mórton került sor a Mezőgazdasági Könyvhónap ez évi Fejér megyei megnyitójára. A járási hivatal tanácsstermében megrendezett ünnepségen Liphay Károly, a Fejér megyei Tanács Mezőgazdasági Osztályának vezetője mondott beszédet, majd Búzánemesítés és a genetika címmel Rajki Sándor, a biológiai tudományok doktora, a Magyar Tudományos Akadémia Mezőgazdasági Kutató Intézetének igazgatója tartott előadást a megjelent szakembereknek, akik megtekintették a helyszínen megrendezett szakkönyv- és folyóiratkiállítást.

A megyei megnyitó után két nappal, február 12-én, este két községben rendeztek olvasói ankétot, illetőleg szakíró - olvasó találkozót: Perkátán Gévyay János, a "Kertészet és Szőlészet" című lap munkatársa a gyümölcsfák ápolásáról, Csákberényben Szent-Miklóssy Ferenc, a lap szőlészeti rovatának vezetője pedig a korszerű háztáji szőlőterületek kialakításáról tartott előadást, melyet hosszú beszélgetés követett.

Február 14-én Mészáros Árpád szakíró 15 órai kezdettel Bodmérton, majd 18 órakor Vértesbogláron tartott előadást, "Kiskertépítés és tervezés" címmel, Szakíró-olvasó találkozóra került sor 19-én Csákváron, ahol Ticsénszky Marianna "Virág a házban és a ház körül" című előadását hallgatták meg a községi könyvtárban megjelent érdeklődők. Dr. Kacsó András, a mezőgazdasági tudományok kandidátusát fogadták február 21-én Bicskén, aki a nagyüzem és a háztáji gazdaság növényvédelméről beszélt hallgatóságának, a Vajda János Könyvtárban. A könyvhónap megyei záró rendezvényét a velencei klubkönyvtárban tartották február 26-án; itt ugyancsak Ticsénszky Marianna szakíró találkozott az érdeklődő kertbarátokkal, akiknek "Virág a házban és a ház körül" címmel tartott előadást.

A rendező szervek a könyvhónapi programok színhelyén mezőgazdasági könyvkiállításokat, több helyen könyvvásárt szerveztek. Az igények alapján összeállított megyei rendezvények szinte kivétel nélkül igen sikeresek voltak, s bár számuk kevesebb volt a tavalyinál, eredményesen járultak hozzá az új szakismeretek elterjesztéséhez, a mezőgazdasági könyvek és folyóiratok szélesebb körű olvasásához. A fokozott érdeklődést bizonyítja az is, hogy a Mezőgazdasági Könyvhónap 8 rendezvényét 467-en látogatták. Egy-egy rendezvény átlagos látogatószáma közel 60 fő. Ha figyelembe vesszük azt is, hogy az érdeklődők szinte kivétel nélkül ahhoz a népréteghez tartoznak, akik a különböző ismeretterjesztő rendezvényeket egyébként nem látogatják, leírhatjuk, hogy a Mezőgazdasági Könyvhónap 1973. évben Fejér megyében is elérte célját.

Idén lesz éppen negyven éve, hogy a Városi Tisztviselők Könyvtárának nyilvánossá tételével városi könyvtárhoz jutott Székesfehérvár lakossága. A többi, hasonló nagyságú városhoz képest ugyancsak megkésve életre hívott intézmény – a korabeli viszonyokhoz mérten is igénytelen elhelyezésével, kis és esetlegesen gyarapított könyvállományával, kevés olvasójával – az akkori igényeknek sem felelhetett meg; az egyébként is rendkívül szűk kölcsönzési idő mellett nyitvatartása sem volt folyamatos, működését mindvégig tárgyi és személyi feltételek hiánya akadályozta. Már a felszabadulást követő években, majd a megyei könyvtár megalakulásával lényeges fordulat következett a könyvtári tevékenység minden területén, ám a városi könyvtári feladatokat is ellátó intézmény helyzete egyre tarthatatlanabb lett a negyvenes évek elején épült kultúrház akkori városi könyvtárnak tervezett helyiségeiben. Bár az 1963-ban végrehajtott belső átalakítással, bővítéssel átmenetileg enyhültek a megyei könyvtár helygondjai, napjainkban ismét mind égetőbben jelentkeznek, de most már a végleges – hosszú időre szóló – megoldást követelik. (Lásd e számunk első cikkét!)

Sajnálatos, hogy a város múlt rendszerből örökölt elmaradottságát kulturális objektumok dolgában nem sikerült olyan mértékben felszámolnunk, mint az megtörtént egyéb területeken: a színház újjáépítésén kívül eddig nem épült egyetlen központi közművelődési intézmény sem, noha Székesfehérvár lendületes fejlődése, a rohamosan növekvő lakótelepek ellátásának szükségessége ezt igen csak indokolná. Könyvtári területen aláhúzza az elmondottakat, hogy a város intézményi ellátottság tekintetében a megyeszékhe-

könyvtárról könyvtárra

A SZÉKESFEHÉRVÁRI
VELINSZKY LÁSZLÓ VÁROSI
KÖNYVTÁR

lyek sorrendjében hátulról a 3., könyvtáros-létszám szempontjából pedig az utolsó helyen áll. Az összképben meghatározó a fiókkönyvtári hálózat elmaradottsága; új lakótelepi könyvtárak építése, a meglévők egy részének korszerűsítése egyre sürgetőbb követelmény.

Egyetlen intézményünk működik 1945. után átadott, eredetileg is könyvtári célra szánt épületben: a Velinszky László Városi Könyvtár. Tulajdonképpen lakótelepi fiókkönyvtárnak készült (800, legfeljebb 1000 környékbeli olvasó ellátására); a tervezés nem is számolt a központi (fiókkönyvtárakat irányító) funkcióval, melyet megalakulásakor a megyei könyvtártól azonnal átvett a Velinszky László Városi Könyvtár. Mutatja ezt az épület hasznos alapterületének nagysága is, mely összesen 220 négyzetméter. Összefüggő szabadpolcos térrendszere 150 négyzetméter; ezenkívül még előtér, egy 4,5x4,5 m-es raktár, egy 4,5x3,80 m-es irodahelyiség, továbbá mellékhelyiségek tartoznak az épülethez.

A Velinszky László Városi Könyvtár épületét a LAKÓTERV tervei alapján, járulékos beruházásból építette a Városi Tanács; a munkákat a Beruházási Vállalat bonyolította le. Az összes költség mintegy másfélmillió forint volt, mely magában foglalta a berendezést is. Figyelemre méltó, hogy lényegében az új lakótelep egyéb szolgáltató egységeivel egyidőben került sor a könyvtár átadására is: 1967. március 20-án nyitotta meg ünnepélyes keretek között dr. Tilinger István, a Városi Tanács elnöke. (A zsúfolásig megtelt szép új könyvtárban du. 3 órákor csaknem 250 érdeklődő

hallgatta meg Jankovich Ferenc Kossuth-díjas költőt, aki a könyvtár névadójára, Velinszky Lászlóra emlékezett és a közreműködő Bodor Tibor színművészt.)

Az adott alapterület felosztása, a funkcionális összefüggések — az eredeti lakótelepi fiókkönyvtári programot tekintve — lényegében jól megoldottak, korszerűek. A bejáraton belépő olvasó először a kisebb kiállítások rendezésére alkalmas előtérbe ér, ahonnan jobbra az egészségügyi helyiségek nyílnak, balra pedig a könyvtár egyetlen, összefüggő, szabadpolcos térrendszerre, melynek bejáratánál közös pulttal szorosán összekapcsolódik a ruhatár és a nyilvántartó övezet. A flexibilis tér könyvvállványokkal tagolódik felnőtt szabadpolcos olvasótermi és kölcsönzési, valamint gyermekkönyvtári övezetre. A kezdeti "levegős" elrendezés hat év leforgása alatt zsúfolttá vált, a mind több teremközéppolc beállításával egyre kisebb lett az a szabad tér, ahová a rendezvények idejére leültethetik a közönséget. Ma már ott tartanak, hogy ilyen alkalmakkor polcokat kell a helyükről elmozdítani, majd visszahelyezni annak ellenére, hogy 1972-ben már meg kellett kezdeni a függőleges irányú térkihasználást a raktározásban: a bejárattal szemközti falfelületen a polcok magasságának megkétszerezésével. (Igaz, csak ritkán keresett duplumpéldányok kerültek a magasba; s ha ez esztétikai értelemben még nem is bántó, elkerülhetetlen a létrák használata.) Kezdetől ez a helyzet a szabadpolcos övezetből megközelíthető hálózati raktárral, ahol a fiókkönyvtáraknak szánt állományt tárolják. Ugyancsak a szabadpolcos térből, a

nyilvántartási övezet mellett nyílik az irodahelyiség bejárata. A szabadpolcos tér és a szolgálati helyek természetes és mesterséges fényvel való bevilágítása egyaránt jól megoldott, jó az épület tájolása is. Padlóburkolata könnyen tisztítható, élénk színű műanyag. A berendezés izléses, harmonizál a belső környezettel, de az ülőbútorok egy részét már ki kellett cserélni.

Már a könyvtár 1967. március 20-i megnyitása előtt négy évvel, 1963-tól külön leltárkönyvben vette állományba a megyei könyvtár azokat a könyveket, amelyeket a Városi Tanács által biztosított költségvetési keretből vásárolt a fiókkönyvtáraknak. A lassan növekvő gyűjtemény azonban jobbra csak 1965-ben kezdett kialakulni. Meggyorsította ezt a Megyei Tanács 200 000 forint összegű póthitelkeretéből vásárolt nagy mennyiségű könyv 1966-ban. Az év végéig összesen 21 750 kötet gyűlt össze 525 000 forint értékben, mely már alkalmas volt arra, hogy az önállóvárosi könyvtár induló állományát képezze. 1967. végén a Velinszky könyvtárban 26 484 kötet könyv, 68 folyóirat és 3 egyéb egység állt az olvasók rendelkezésére. (Ebből 9695 kötet volt az ismeretterjesztő és szakirodalom, 4394 kötet a gyermek és ifjúsági szépirodalom, 12 324 kötet pedig a szépirodalom.) Az állomány gyors ütemű gyarapítására jellemző, hogy 1966. december 31-i összértékének több mint kétszeresére, 1 279 342 forint-ra növekedett 1972 végéig. Mig alapításának esztendejében a könyvtár 50 000 forintot fordított könyvbeszerzésre, 1969-ben már 110 000, 1971-ben 150 000, 1972-ben pedig 155 000 forint állt ren-

delkezésére, mely összegek 4663, 4627, 5490 és 5085 kötet tényleges gyarapodást eredményeztek ugyanezekben az években (1973-ban 165 000 forint összegű keretből szerzeményeznek). 1972. december 31-i állományként összesen 56 794 könyvtári egységet tartottak nyilván (56 544 kötet könyvet, 297 kötet folyóiratot és 3 egyéb egységet), melyből 27 036 egység fiókkönyvtáraknál volt letétben, míg 29 758 helyben állt rendelkezésre. (Ez utóbbiból hálózati raktárban tároltak 8879 kötetet.) A teljes állományból 22 318 egység volt ismeretterjesztő és szakirodalmi, 24 440 egység szépirodalmi, 10 036 egység pedig gyermek és ifjúsági szépirodalmi mű.

A könyvtár gyermekeknek kölcsönözhető állománya 5970 kötet volt az elmúlt esztendő végén, helybenolvasásra kiemelt kézikönyvtári anyaga pedig 1779 kötet, mely magában foglalja a mintegy 200 egységnyi segédkönyvtári állományt. Székesfehérvár alapítása 1000. évfordulójának esztendejétől, 1972-től gyűjtik a városra vonatkozó könyveket; ez a különgyűjtemény 154 kötetes.

A megnyitás évében 138 féle periodikumra fizettek elő, 1973-ban 155 féle jár a könyvtárnak, összesen 209 példányban (ebből külföldi 14, ugyanannyi példányban). Az elmúlt esztendőben közel 15 000 forint volt a folyóiratokra fordított összeg.

Az állomány a közművelődési könyvtárak számára előírt raktározási rendben és csoportokban került igen jó arányban (90 %) szabadpolcra. A felnőttek számára felállított szép, valamint ismeretterjesztő és szakirodalomtól elkülönül a gyermekrészleg, mind-

kettőből kiemelve – természetesen a helybenolvasás övezetében – a kézikönyvtári állomány. Ide települtek a folyóiratok is. A szabadpolcos térben, fal melletti, megemelt polcokon található még a duplum-könyvek. Külön, zárt egységet képez a hálózati tápraktár, a helyismereti anyag, továbbá az irodahelyiségben felállított segédkönyvtári állomány.

A már említett helyhiány ellenére az állomány felállítása, a területek kihasználtsága és funkcionális összefüggései a körülményekhez képest az optimális megoldást mutatják. Példásképpen az állomány polcokon történő feltárása – kivitelezésükben is igényes feliratokkal – kiemelésekkel, folyamatosan és alkalmilag. Mivel az előtér nem nyújt elegendő helyet könyvkiállításokra, a szabadpolcos térrendszerbe is kerül rendszeresen – főként az aktualitásokhoz kapcsolódó – kiállítási anyag.

A könyvtár kezdetől fogva abban a szerencsés helyzetben volt, hogy állományát naprakészen tarthatta fel olvasóinak. A megyei könyvtár feldolgozó csoportja ugyanis elkészítette a megnyitásig szerzeményezett állomány egészének szerzői és címrendszős betűrendes, valamint ETO rendszerű szakkatalógusát még 1967-ben, mely tartalmazta a gyermekrészleg állományát is. A könyvtár dolgozói kiemelték ennek a részlegnek a kartonjait, és külön betűrendes, valamint témakatalógókat szerkesztettek – ezek is készen álltak a megnyításra. Használhatják az olvasók ezenkívül az 1963. óta megjelent irodalomtörténeti tanulmánykötetek és folyóiratok analitikus bibliográfiai kartotékjait, továbbá a folyóiratok

betűrendes cédulakatalógusát.

Az alaposan feltárt állomány, a gondosan gyarapított, bibliográfiaiakkal felszerelt kézikönyvtár és a munkatársak irodalomismerete jó színvonalú tájékoztatást tesz lehetővé. A közművelődési könyvtárakban meghonosodott formákkal segítik eligazodni az olvasót, elégitik ki igényeit: általános szóbeli tájékoztatással, információadással, adatszolgáltatással, irodalomjegyzékek összeállításával, ajánló bibliográfiák kiadásával. Referenz-naplójuk 68 igénylő számára 85 különféle téma irodalomjegyzékének elkészültéről tanuskodik 1972-ben.

Megnyitása óta évről-évre több olvasót lát el az intézmény. Számuk nemcsak helyben, a városi könyvtárban mutat biztos emelkedést; ugyanez mondható el a fiókkönyvtárakkal összesített, együttes adatokról is. Az alapítás évében összesen 3286 olvasót tartottak nyilván a Velinszky László Városi Könyvtárban és fiókkönyvtáraiban, 1972-ben már 4189-et. A központban 1206, illetőleg 2002 volt az olvasók száma ugyancsak az években, tehát 1972-ben közel kétszer annyi, mint öt évvel korábban. (Főként a 14–18 éves korcsoport – a középiskolai és szakmunkástanuló, valamint az ipari fizikai dolgozó olvasók aránya emelkedett az említett időszakban. A beiratkozottak 66 %-a volt tanuló 1972-ben.) Növekedett a könyvtárak látogatottsága: az 1967. évi 52 182-ről 1972-ben 54 781-re, valamint a forgalom is, mely az 1967. évi 132 286-tal szemben összesen 159 117 kötet volt az elmúlt esztendőben. Viszonylag nem volt sok a könyvtárközi kölcsönzés (26 kapott és 38 adott

egység), mivel helyben ki nem elégíthető igényeikkel az olvasók a negyedórányi járásra lévő megyei könyvtárhoz fordulhatnak, közvetlenül. A könyvtár hatóköre egyébként jóval túl terjed közvetlen környezetén; Székesfehérvár 149 utcájából látogatják.

Az olvasókkal való egyéni foglalkozás igényessége mellett kiemelten kell szólnunk a könyvtár rendezvényeiről, amelyek átgondolt, helyénvaló koncepciójukkal kezdettől eredményesen segítik az intézményt céljainak elérésében, és kivétel nélkül nagy számú közönséget vonzanak. Sikerük titka megalapozottságuk és az az eszmei-művészi igényesség, melyet akár példaként állíthatunk más, hasonló nagyságrendű könyvtárak elé. (Bővebben ld. Molnár Istvánné: Az olvasók irodalmi izlésének fejlesztéséért, = Fejér megyei Könyvtáros, XI, évf., 1971, 3. sz., 23-26. l.) A gyermekek számára szervezett rendszeres foglalkozások is sokszínűek, ügyelnek a színvonalas előadók biztosítására.

A könyvtár kiadványainak többsége érthetően a rendezvényekhez kapcsolódik. Az 1967-től 25 nyomdai úton készült meghívó nagy része ajánló bibliográfiát is tartalmazott. A gyermekrendezvényekről szép kivitelű, több színű nyomással készült ötféle képeslevezőlapon (tulajdonképpen bianco-meghívón) értesítik olvasóikat – mindegyikükön egy-egy gyermekrajz látható. A Könyvek a nyelvtudomány köréből című ajánló bibliográfia 1972-ben, a Magyar Nyelv Hete rendezvényeire készült. Egy fotókkal illusztrált könyvtári tájékoztatót (1970), 4 könyvjelzőt és 7 egyéb propaganda-kiadványt jelentetett meg

még a Velinszky László Városi Könyvtár.

A könyvtár nyitvatartási ideje heti 31 óra: kedden és pénteken 11-től 19 óráig, szerdán, csütörtökön és szombaton 14-től 19 óráig áll az olvasók rendelkezésére. Ebből a keddi és a csütörtöki órák a gyerekeké; hétfő a részükre szervezett rendezvények napja.

A központi intézményhez összesen 10 fiókkönyvtár, illetve fiókjellegű könyvkölcsönző tartozott 1972-ben. Érdekességként említtük, hogy az egyik, a Magyar Testnevelési és Sportszövetség Fejér megyei Tanácsánál (Ady Endre u. 19.) működő, nem általános gyűjtőkörű, hanem szakkönyvtári: 1967-től teljességgel szerzi be számára a városi könyvtár a sport tárgykörében megjelent irodalomból a könyveket. A fiókjellegű kölcsönzőt (518 kötet) kézikönyvtárként használják az MTS dolgozói és a sportvezetők, emellett a nyári sporttáborokban azok lakói. Állományuk nagysága alapján a 10 intézményegységből könyvtárnak minősül 6, könyvkölcsönzőnek 4.

Az első városi fiókkönyvtárakat még 1952. végén a megyei könyvtár alapította. 1952. decemberéig összesen 3 működött, köztük a két máig legnagyobb, öreghegyi és maroshegyi fiókin intézmény. Még az ötvenes években hozták létre a ma már Székesfehérvárhoz tartozó Kisfaludon, a Betegek Szociális Otthonában, majd a Bacsó Béla téren a fiókkönyvtárat, ezután került sor a Sport (1960), a felsővárosi (1962) a György Oszkár téri (1964), a József Attila lakótelepi (1967) és végül a Kossuth tsz.-nél fiókkönyvtár alapítására – ezek máig

is működnek. Könyvkölcsönzőt tartott fenn a megyei könyvtár 1962-től 1966-ig Csalán (azóta itt a művelődési autó kölcsönző-állomása látja el a könyvtári feladatokat): 1958-tól 1965-ig a Ráchegyen (Zentai út); 1958-tól 1962-ig a Szárazréten és 1963-tól 1966-ig a Fejér megyei Gyermekek- és Ifjúságvédő Intézetben.

A fiókkönyvtárak közül mindössze négy rendelkezik önálló helyiséggel: a Gárdonyi Géza Művelődési Otthonban a maroshegyi (100 m²), az Öreghegyi Művelődési Otthonban az öreghegyi (35 m²), a két alagsori garázs-ból kialakított József Attila lakótelepi (50 m²), és magánszemélytől bérelt lakrészben a Baçsó Béla téri fiókkönyvtár (26 m²). Szintén művelődési otthonba telepítették a felsővárosit (25 m²), helyiségét azonban más célra is igénybe veszik. Klubhelyiségben működik a kisleludi, irodahelyiségben a Sport, tanácskozási teremben a Kossuth tsz., és iskolában a György Oszkár téri fiókkönyvtár. (A megszűntek közül kettő iskolában, kettő irodahelyiségben szorrongott.)

A fiókkönyvtárak közül a legnagyobb alapterületű és állományú (6812 kötetes) könyvtár, a maroshegyi bonyolítja le a legnagyobb forgalmat (20 434 kötetet 1972-ben); ezt követi a 4715 kötetes József Attila lakótelepi (19 117 kötet), majd az 5294 kötetes öreghegyi fiókkönyvtár (8701 kötet kölcsönzéssel). Legtöbb olvasója van a József Attila lakótelepnek (575), legkevesebb a kisleludinak (64). A legalacsonyabb forgalmat a Sport fiókkönyvtár jelentette: 1431 kötetet 1972-ben.

A városi fiókkönyvtári hálózat legnagyobb problémája a megfelelő helyiségek hiánya. Enélkül a legnagyobb erőfeszítések árán sem érhető el említésre méltó fejlődés. Az elmúlt 20 év során a már kialakított helyiségek közül mindössze csak a maroshegyiben történt előrelépést jelentő változás: jelenleg a harmadik – és az eddig legjobb – helyen működik. (1965. óta szabadpolcos, az öreghegyivel együtt), és az öreghegyi fiókkönyvtár jutott még új berendezéshez.

A Velinszky László Városi Könyvtárban és hálózatában 4 főfoglalkozású és 7 tiszteletdíjas könyvtáros látja el a feladatokat. A szerény összegű tiszteletdíjak ellenére a fiókkönyvtárakban rátermett, minden áldozatra kész munkatársak dolgoznak – nagy részük több mint tíz éve. (Technikai személyzet: 1 fő 6 órás ruhatáros, 1 fő 5 órás takarító a központban és 1 fő heti 6 órás takarító a hálózatban.) A létszámfejlesztés 1967 óta 1 fő. Az intézmény vezetője kezdetől Molnár Istvánné, aki húsz éves szakmai gyakorlattal irányítja a rábizott intézmények munkáját.

A Velinszky László Városi Könyvtár benevezett a "Kiváló Könyvtár" pályázatra. Dolgozói vállalták, hogy a versenyidőszakban elvégzik a zenei részleg kialakításával kapcsolatos tennivalókat, elkészítik a három legnagyobb fiókkönyvtár betűrendes katalógusát, erőteljesen fejlesszük a helyismereti gyűjteményt; intenzíven szervezik olvasóik körében a Kell a jó könyv olvasópályázatot, 1972-ben rendezvényekkel, kiállításokkal emlékeznek meg Székesfehérvár alapításának 1000.

évfordulójáról, valamint a Nemzetközi Könyvről, továbbá különös hangsúllyal ápolják — és az ifjúság hazafias nevelésének szolgálatába állítják — a könyvtár névadójának, Velinszky Lászlónak emlékét. A Városi Tanács vállalta, hogy 1973. végéig biztosítja a tervezett zenei részleg felszerelésének költségeit. Noha a pályázat csak 1973. december 31-én zárul, a vállalt feladatok nagy részét már teljesítette a könyvtár. Még a felnőttek zenei részlegének felszerelése előtt, rövidesen megindítják a gyermekek részére ezt a szolgáltatást. Két fiókkönyvtár betürendes katalógusát elkészítették (a maroshegyi és a József Attila lakótelepi könyvtárét), a tervezett harmadik (az öreghegyi könyvtáré) pedig befejezés előtt áll. A Kell a jó könyv olvasópályázaton több mint száz fő részvételét biztosították, 79 eredményes pályázati lapot továbbítottak. (A felsővárosi fiókkönyvtárost, Vigh Júliát, eredményes munkájáért aranykoszorús jelvényrel jutalmazta az MSZBT.) Székesfehérvár alapításának 1000. évfordulójához kapcsolódva, 3 irodalmi estet, 6 kiállítást rendeztek a felnőttek, és 6 előadásból álló sorozatot a gyerekek részére. A Nemzetközi Könyvről jegyében szervezett, tartalmilag sokrétű program keretében került sor 4 felnőtteknek szóló irodalmi est, 2 — a szép magyar könyveket bemutató — kiállítás és további

67 kisebb kiállítás és ajánló polc, valamint 14 gyermekfoglalkozás megrendezésére. Velinszky Lászlóra emlékeztek a Tanácsköztársaság évfordulóján a gyermekolvasók, és a szervezett könyvtárlátogatásokon résztvevő közép- és általános iskolás tanulók körében rendszeresen, az intézmény bemutatásakor. A fenti vállalásokat, illetve teljesítésüket kétféle, annotált ajánló bibliográfiát tartalmazó, szép kivitelű könyvjelző magas példányszámú kiadása egészíti ki.

Az intézmény állományának további nagy mértékű gyarapodása, a szolgáltatások várható bővülése, a központi könyvtári feladatkör, és egyáltalán az olvasók mind differenciáltabb ellátása néhány éven belül tarthatatlanná teszi a könyvtár helyzetét jelenlegi épületében. A helygondok már most jelentkeznek, ám a közeljövőben már a további fejlődést, az igényes tartalmi tevékenységet akadályozzák. Fejér megye tanácsi könyvtárainak távlati fejlesztési terve ajánl egy megoldást a városi könyvtár majdani elhelyezésére: a megyei könyvtár új épületének elkészültekor annak jelenlegi, Bartók Béla téri épületébe költözhetne a Velinszky László Városi Könyvtár. A kérdés csupán az, hogy mikor nyílik erre lehetőség, és vajon várható-e addig a könyvtár?

(nl)

ezt láttuk

KLUB ÉS KÖNYVTÁR BICSKÉN – ÖREGEKNEK ÉS FIATALOKNAK

Az intézménytípus ma még szokatlan, úgymond egyedülálló kezdeményezés: öregek klubja nappal, művelődési intézmény este. Mintegy harminc idős ember számára napközben otthon, s az újtelepiek számára – kulturális szolgáltató hely. Az idős emberek itt nemcsak különlegesen kultúrált körülmények között tölthetik napjaikat (fürdőszoba, konyha, mellékhelyiségek, ebédlő stb.), hanem a kultúra közvetlen közelében. Nappal idősek napközöttthona, este klub és könyvtár – háromezer újtelepinek. Mindenkinék, aki igénybe akarja venni a könyvtárat, a klubot.

Az épület mintegy százötven négyzetméternyi hasznos tere reggeltől késő estig kihasznált. Az üzemeltetésről három személy gondoskodik, akiknek dolga a gondozás, kiszolgálás, valamint a kulturális szolgáltatások megszervezése.

A létesítmény egymillió forint értéket képvisel, amelyet a község vezetősége saját erőből ruház be. Ezt a szokatlan rendeltetésű intézményt május 1-én szeretnék felavatni. Nagyon várják már a környékbeliek, hiszen az újtelepiek kulturális ellátottsága – az erre szolgáló helyiség hiánya miatt – ezideig nem volt megoldott. Közös rendezvények, társas összejövetelek, szórakozás, hírlapolvasás és

könyvtár – ezt jelenti majd az az épület, amely közvetlenül építésének befejezése előtt áll.

Elgondolkoztató és példás kezdeményezés. Nemcsak maga az ötlet, amelyet külön dicsér a gyors megvalósítás, hanem az a körültekintés is, amelynek jegyében megszületett a gondolat. Már kész a terv az üzemeltetésre, s mi több, még vakolatlan a ház, köröskörül szerszámok, ládák, téglák és malteros edények, de az üzemeltetők személyi kiválasztása megtörtént már. Szakemberekről van szó: egészségügyi gondozókról, népművelőről, akik munkatársakként dolgoznak majd. Ez ideig úgy tűnik, a személyi feltételek megteremtése is saját erőből történt. S ami jó az egészben: nem szükségmegoldásként, hanem határozott elképzelések és átgondolt tervek szerint, kimondottan erre a célra épült intézményről van szó.

Még valamit. A mintegy ötezer kötetes leendő fiókkönyvtár benevezett a Petőfi Emlékkönyvtár mozgalomba, minthogy Bicskén Petőfi-hagyomány is él. A száztiz négyzetméternyi klub és könyvtár célját szolgáló intézmény így válik kétszeresen hasznossá. Otthonál szolgál a kulturának, időseknek és fiataloknak egyaránt.

Kitünő kezdeményezés.

(C.S.R.)

k ö n y v e s p o l c

1972. november – 1973. január

(Lébényi Pál): Székesfehérvár, 972-1972.
(III. Francsics József.) [Kiad. Székesfehérvár
Város Tanácsa, Székesfehérvár, 1972.] 58,
[6] 1.

Minikönyv szövegeként íródott, s csak örülhetünk, hogy könyvként is megjelent. A mintegy 42-44 lap terjedelmű szövegben, a szerző a legújabb kutatások eredményeinek figyelembe vételével ad átfogó képet az ezeréves város múltjáról és jelenéről.

A város neve – alapítása – a középkor – a török hódoltság – a barokk város – a reformkor és a szabadságharc városa – a kapitalista fejlődés időszaka – 1918/1919 – az ellenforradalmi rendszer – a felszabadulás – a szocializmus építése útján, ezek a könyv fejezeteinek kulcsszavai. Tömör, közérthető összefoglalás. Annak, aki ismerkedni kíván a város történelmi múltjával, szakszerű alapot nyújt, s azok, akik már ismerik a várost és múltját, azok is találhatnak benne előttük még ismeretlen részleteket. Sajnálatos, hogy ez a hasznos könyv nem kerülhetett időben a Székesfehérvárra látogatók kezébe.

Fitz Jenő: Gorsium – Herculia. Tác. Bp. 1973
Pannonia, 49, [3] 1., illusztr. /Müemlékeink./

Gorsiumról első ízben jelent meg magyar nyelvű könyv országos terjesztésben, a sorozat többi tagjához hasonlóan rendkívül olcsó, 6 forintos áron. Ha csak ennyit irhatnánk le a kiadványról, már akkor is örömmel kellene üdvöznünk. Bár meggyőződésünk, hogy a három és negyed ives, 41 fényképpel és rajzzal illusztrált kötet ötezres példányszáma alacsony. Az igazi nyereség az, hogy tudományos színvonalon és közérthetően íródott a könyv. A gazdag képanyag egyszerre illusztrálja és cleveríti meg a leirtakat. Gorsium – későbbi nevén Herculia, a mai Tác melletti római város – építésének, pusztulásainak és újjáépítéseinek története bontakozik ki. Az ásatások folyamán előkerült épületmaradványok és tárgyi emlékek százezrei lehetővé tették a város képének, múltbeli szerepének megállapítását. Az egész terjedelmében ma beépítetlen területen fekvő város története az első évszázad közepe táján kezdődik. Az utak kereszteződésénél épített tábor kezdetben a fontos csomópont biztosítását látta el, de hamarosan a császárkultusz és a tartománygyűlés színhelyévé vált. A város jelentősége és fénye a századok folyamán hanyatlott, majd minden jelentőségét elvesztette akkor, amikor az utak kereszteződése Székesfehér-

várra helyeződött át, bár mint falusias település, Fövény néven, a török korban pusztult el csak végleg. — Az ásatások még tovább folynak, s így mindannyian várhatjuk az újabb eredményeket és megállapításokat, s reméljük, e könyv újabb és újabb átdolgozott kiadását.

(Lugosi Árpádné): Kossuth Zsuzsanna élete. 1817-1854. (A történeti anyagot összeáll. és feldolg. — —. Kiad. a Fejér megyei Tanács 5.sz. Rendelőintézete. Sárbogárd). [1973]. 45, [3] 1.

Sárbogárdon, január 24-én, a község felszabadításának huszonnyolcadik évfordulóját ünnepelték, s ez alkalommal adták át a Fejér megyei Tanács V. számú, Kossuth Zsuzsanna Rendelőintézete nevet viselő új egészségügyi létesítményt. Meszlény Rudolfné Kossuth Zsuzsanna rövid életrajza, mely ebből az alkalomból jelent meg, méltóan indokolja a névválasztás helyességét, és hívja fel a figyelmet egy, a nagyközönség körében érdemtelenül feledésbe tűnt személy életére, emberi nagyságára. — Meszlény Rudolfné Kossuth Lajosnak legfiatalabb húga volt. 1841-ben ment férjhez, s házassága révén került Sárbogárdra, hol rövid életének legboldogabb idejét töltötte. Kezdetben bátyja, majd férje mellett vett részt a reformkor mozgalmaiban. Korán özvegyiségre jutott, de töretlen lelkesedéssel és tenniakarással dolgozott tovább. 1849 áprilisában a tábori kórházak főápolónőjeként fejtett ki áldásos tevékenységet, Világos után bíróság elé állították, bizonyíték hiányában kénytelenek voltak felmenteni, de állandóan zaklatták. A Makk-féle szervezkedésben való részvétele miatt ismét letartóztatták, majd szabadlábra helyezték, azzal a feltétellel, hogy elhagyja az országot. Brüsszel, majd Amerika Meszlényné további útja, hol súlyos tüdőbaja vetett véget küzdelmes életének. — Nyereség lenne, ha a rövid feldolgozást egy átfogóbb monográfia is követné, amely e feldolgozásnak értékeit tovább mélyítené, szöveggözléseit és hivatkozásait pedig pontosabbá tenné.

A Felsőfokú Földmérési Technikum évkönyve. 1970/1971 — 1971/1972. tanév. (Fel. szerk. Balogh György. Szerk. Ugrin Nándor, Szabó József, Ill. Hörömpő János, Bokros Ferenc.) Székesfehérvár, 1971 [1972]. 105 l.

Másodizben jelent meg az intézet évkönyve. Ez alkalommal összevontan, két tanév történetét, s oktató, nevelő munkáját ismerhetjük meg. Az 1971/72. tanév a Felsőfokú Földmérési Technikum utolsó tanéve volt. A Technikum a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1032/1972. számú határozata alapján 1972. augusztus 1-i hatállyal megszűnt, de jogutódjaként a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem szervezetében Székesfehérvár székhellyel Földmérési és Földrendezői Főiskolai Kar létesült.

X
UJ VEZETŐSÉGET választott a Magyar Könyvtárosok Egyesületének Fejér megyei Szervezete. Január 17-én vezetőségválasztó taggyűlést hívott össze a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárban, melyn megjelent dr. Székely Sándor, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke, az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ igazgatója.

Elsőnek dr. Csongor Endréné könyvtárigazgató üdvözölte a megjelenteket, majd Tóth György, a megyei szervezet elnökének javaslatára Gévay Ágnes vezette le a vezetőségválasztó taggyűlést. Ezután dr. Székely Sándor tájékoztatását hallgatták meg a jelenlevők a Magyar Könyvtárosok Egyesületének múlt évi tevékenységéről, a decemberi vezetőségválasztó küldöttközgyűlésről és az egyesület terveiről, majd Tóth György számolt be a szervezet kétéves munkájáról.

A megyei szervezet elnöke elmondotta, hogy az 1970. december 9-i megalakulása óta eltelt két esztendő a megerősödés időszaka volt; a megyei szervezetben 1971. végén 32, 1972. végén pedig 40 főt tartottak nyilván — 38-at a tanácsai, kettőt más könyvtárhálózatból. A 40 tag közül 22 Székesfehérváron, 18 pedig a megye másik 13, egymástól távol eső helyiségben él és dolgozik. A szervezeti élet nehézségeiről szólva megemlítette, hogy a szé-

kesfehérvári tagok munkaideje sem egybeeső: több műszakban reggel 8-tól este háromnegyed 8-ig tart. Ennek ellenére megalakulása óta 9 rendezvénye volt a szervezetnek, a továbbképzési napok délutánjain. A leköszönő elnök beszámolt az országos küldöttközgyűléseken és vándorközgyűléseken való megyei részvételünkről, az Ifjúsági Könyvtáros Szekció szervezésének támogatásáról. A vezetőség utolsó tevékenysége volt — mondta —, hogy az egyéb hálózatokban dolgozó könyvtárosokhoz fordult, felhívta figyelmüket az Egyesületre és a megyei szervezetre.

A beszámoló elfogadása és a leköszönő vezetőség felmentése után a tagság a következő vezetőséget választotta: elnöknek ismét Tóth Györgyöt, a megyei könyvtár igazgatóhelyettesét, titkárnak Murányi Lajost, a megyei Pedagógus Továbbképzési Kabinet munkatársát, gazdasági felelősnek dr. Farkas Józsefnét, a megyei könyvtár munkatársát, vezetőségi tagoknak pedig Súdár Ivánnét, a Dunai Vasmű Vörösmarty Könyvtárának vezetőjét és Börcs Jánost, a bicskei Vajda János Járásai szerepkörű Nagyközségi Könyvtár igazgatóját.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének Fejér megyei Szervezete jelenleg 67 tagot számlál.

BÓVITIK A VIDEOTON Rádió- és Televíziógyár Szakszervezeti könyvtárát. A január elején megindult átépítéssel mintegy 50 négyzetméterrel növelik meg a könyvtár 100 négyzetméteres alapterületét, mely ezáltal raktárhelyiséghez is jut. A 200 000 forint összegű felújítással és a 100 000 forintért vásárolt új berendezéssel elsősorban a könyvtár esztétikai összképén javítanak, új ablakaival helyisége világosabb is lesz. Az átadást áprilusra tervezik. A költséges átalakítás minden előnye ellenére csak átmeneti, rövid időre szóló megoldást nyújt a helyszükével küzködő könyvtár problémáira.

ÖNÁLLÓ elhelyezést kapott a VIDEOTON szakszervezeti könyvtárnak a Zója üzemben működő fiókkönyvtára.

NEGYVEN négyzetméter alapterületű raktárat bérel január 1-től a Magyar Nemzeti Bank helyi fiókjának épületében a móri Radó Antal járási szerepkörű nagyközségi könyvtár. A szanyi ktsz-tól rendelt 100 folyóméter "Merabona" polccal berendezett raktárral átmenetileg némileg enyhülnek a könyvtár szorongató helygondjai.

ÁLLOMÁNYELLENŐRZÉST tartottak megyénk szakszervezeti könyvtáraiban. Az 1972. szeptemberében megindult munka 47 vidéki letéti könyvtár mintegy 25 ezer kötetének átvizsgálásával kezdődött, majd a megyeszékhelyen működő könyvtárak ellenőrzése következett. Utoljára a Központi Könyvtár tételes állományrevíziójára került sor, kb 25 ezer kötetet egyeztettek a könyvtár munkatársai. A nagyméretű munka

jegyzőkönyvi lezárását február végére tervezik.

KÖZEL TIZENHATEZER példányban jelentetett meg különféle kiadványokat az elmúlt évben a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár. Ennek viszonylag kis hányadát képezi a negyedévenként megjelenő Fejér megyei Könyvtáros összesen 1600, illetőleg a Fejér megyei könyvtári Minerva 800 példánya. A példányszám többségét Székesfehérvár alapításának 1000. évfordulója alkalmából és a könyvtári rendezvényekre kiadott különféle propagandanyomtatványok, illetve kis bibliográfiák alkották.

UJABB KIS BIBLIOGRÁFIÁKAT adott ki az SZMT Központi Könyvtár. Még a múlt év decemberében jelent meg az "1972. Heinrich Böll irodalmi Nobel-díjas című, 50. sorszámú kis bibliográfia, mely 1901-től közli az irodalmi Nobel-díjasok névsorát, összeállítója F. Tordai Emese. "90 éve született Kodály Zoltán" a címe a sorozat 51. darabjaként kiadott, Pálfalvi Mária által összeállított kis bibliográfiának, amely még ugyancsak az év végén látott napvilágot. Januárban került ki a nyomdából "150 éve született Petőfi Sándor" című, Dala Lajosné összeállításában (52.). Az 53. sorszámmal jelzett, "150 éve született Madách Imre" című kis bibliográfia Andrásy Ottóné munkája, míg a legutóbb jelent meg "300 éve halt meg Moliere" című Miklós Zsuzsáé.

A közelmúltban Röntgen, Kopernikus és Barabás Miklós évfordulóira adtak ki könyvjelzőket.

RADÓ ANTAL nevét vette fel a móri járási szerepkörű nagyközségi könyvtár. A költő és műfordító főleg az olasz irodalom népszerűsítésében szerzett halhatatlan érdemeket (többek között ő ültette át elsőnek magyarra Dante Divina Comedia-ját), és nevéhez fűződik a Magyar Könyvtár, valamint a Remekírók Képes Könyvtára című sorozat megindítása, amelyekben mindenkinek hozzáférhető áron a magyar és remekirodalom számos alkotása látott napvilágot. A költőt 1944 novemberében a nyilas terror öngyilkosságba kergette. Szülőhelye e névadással állított méltó emléket fiának.

MUNKAÉRTEKEZLETEKET tartott az SZMT Központi Könyvtár a szakszervezeti könyvtárosok részére. Február 7-én Dunaújvárosban, 12-én és 13-án pedig Székesfehérvárott kaptak áttekintést a megye szakszervezeti könyvtárhálózatának eddigi útjáról, az elmúlt év eredményeiről és a jövő feladatairól. Az értekezletek előadásait Juhász Jenő, az SZMT Központi Könyvtár távozó vezetője tartotta.

JUHÁSZ JENŐ, a Szakszervezetek Fejér megyei Tanácsa Központi Könyvtárának vezetője 1973. február 15-én megvált eddigi tisztétől, és a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtárügyi Osztályának főelőadójaként folytatja munkáját.

1961 óta állt megyénk szakszervezeti könyvtárhálózatának élén; ennek megteremtése, újjászervezése és sok tekintetben kimagasló eredményei az ő működéséhez fűződnek.

Most, amikor mint kiadványunk szerkesztőbizottsági tagjától bú-

csúzunk tőle, egyben köszöntjük új munkahelyén és további sikeres tevékenységéhez jó erőt, egészséget kívánunk.

Az SZMT Központi Könyvtár vezetését Sudár Ivánné, a Dunai Vasmű Vörösmarty Könyvtárának eddigi vezetője vette át, akinek feladatkörét Tóth Jánosné megbízott könyvtárvezető látja el.

FEJÉR MEGYE középiskolai könyvtárosai január 4-én továbbképzésen vettek részt a székesfehérvári Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet átalakított és a közelmúltban megnyitott könyvtárában, ahol Karácson Sándor tartott előadást a könyvtári tájékoztatás formáiról és eszközeiről. Az előadást és konzultációt követően a soron következő szakmai feladatokat beszélték meg a könyvtárosok.

ORSZÁGOS könyvtári tájékoztatási vetélkedőt rendez májustól kezdődően, 12 könyvtár részvételével a Magyar Rádió, amelyben megyénket a móri Radó Antal járási szerepű nagyközségi könyvtár képviseli. A közművelődési – főleg városi, járási – könyvtárak és olvasói részére rendezett, a jövő évre is áthúzódó vetélkedőn minden könyvtárban három 10 fős olvasócsoporthoz vesz részt: egy általános iskolás, egy középiskolás és egy felnőtt. A vetélkedő célja a könyvtárak általános népszerűsítésén túl a szolgáltatások, a könyvtárban való önálló tájékozódás lehetőségeinek széleskörű megismertetése.

A móri könyvtár első szereplésére, amikor egy ózdi szakszervezeti könyvtárral mérkőzik, előre-

láthatóan augusztus-szeptemberben kerül sor.

A NEMZETISÉGI LAKOSSÁG könyvtári ellátásának továbbfejlesztésére az elmúlt évben irányelveket dolgozott ki a Művelődésügyi Minisztérium, melynek keretében a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárat német báziskönyvtárnak jelölte ki. Ez Fejér megyében 14, Veszprém megyében 20 település ellátását jelenti. A teendők megbeszélésére december 8-án tanácskozást tartottak a székesfehérvári megyei könyvtárban, melyen Fejér és Veszprém megye Tanácsa művelődésügyi osztályának és megyei könyvtárának képviselői vettek részt.

AZ ÁLTALÁNOS ISKOLAI KÖNYVTÁROSOK járási munkaközösségei január 6-án Dunaújvárosban, Sárbogárdon és Székesfehérváron, a városiak január 17-én Székesfehérváron tartottak értekezletet. A szakmai tanácskozásokon többek között a tantesztület és a könyvtáros kapcsolatáról és a könyvtári raktározás kérdéseiről tárgyaltak.

ALAPFOKU KÖNYVTÁROS TANFOLYAMOT indított január 3-án Dunaújvárosban a város és a járás iskolai könyvtárosai részére a megyei Pedagógus Továbbképzési Kabinet, melyen Nagy Géza, az OPKM munkatársa, a Könyv és Nevelés szerkesztője tartotta a bevezető előadást. A tanári könyvtárosok öt alkalommal – főleg gyakorlati foglalkozásokon – sajátítják el az ismereteket, és kísérletképpen feladatlapokat oldanak meg. Az OPKM az egyes témák feldolgo-

zásához kitűnő bibliográfiát bocsátott rendelkezésre, a dunaújvárosi József Attila Városi Könyvtár is sokoldalú segítséget nyújt a tanfolyam lebonyolításához.

PETŐFI-EMLEKES TET rendezett Margittay Ági és Szilágyi Eta színművész nő közreműködésével, december 11-én a Velinszky László Városi Könyvtár. Az ifjúság, főként a szakmunkástanulók részére rendezett esten, melyen több mint félszázan vettek részt, Sebők Erzsébet tanár mondott bevezetőt.

PETŐFI születésének 150. évfordulója jegyében rajzpályázatot hirdetett a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár gyermekrészlege. A "Rajzolj velünk!" című pályázati felhívás a költő egy-egy művének illusztrálását állítja feladatként, a gyerekeknek.

KODÁLY ZOLTÁN születésének 90. évfordulóján, december 16-án zenei estet rendezett a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár. A zeneszerző Psalmus Hungaricus-át mutatta be és elemezte a közönségnek Gráfné Forrai Magdolna karnagy, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tudományos munkatársa, Délután a könyvtár gyermekrészlegének rendezvényén Dukas: A bűvészinas című művével ismerkedtek az érdeklődők, ugyancsak Gráfné Forrai Magdolna vezetésével.

A KÖNYVTÁRI ESTÉK ezévi első, január 17-i rendezvényén Baróti Géza újságíró, a Magyar Nemzet főmunkatársa találkozott az olvasókkal, a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárban.